

Trávení volného času u dětí mladšího školního věku v Uherském Brodě

Andrea Tomšů

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Andrea TOMŠŮ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Trávení volného času u dětí mladšího školního věku
v Uherském Brodě**

Zásady pro vypracování:

Nastudování odborné literatury a zpracování materiálů

Teoretické zpracování tematiky

Příprava metodiky výzkumné části

Zpracování a vyhodnocení výzkumu

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5

PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5

VÁŽANSKÝ, M. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995.

ISBN 80-90-1737-9-9

KRÁLÍKOVÁ, M. Rodina a škola ve výchovné spolupráci. Praha: SPN, 1985

GRECMANOVÁ, H. a kol. Obecná pedagogika II. Olomouc: HANEX, 2000.

ISBN 80-85783-24-X

ČÍŽKOVÁ, J. a kol. Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-953-0

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavla Valachová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

24. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2008

Ve Zlíně dne 24. ledna 2008

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

LS.

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá volným časem a způsoby jeho trávení u dětí mladšího školního věku. V první části jsou vysvětleny pojmy jako volný čas, význam volného času, základní činnosti ve volném čase, instituce pro volný čas, vývojové zvláštnosti dětí mladšího školního věku a město Uherský Brod.

V druhé části jsou uvedeny volnočasové aktivity v tomto městě. Tato část obsahuje kapitolu, která se zabývá výzkumem volného času dětí mladšího školního věku. Cílem tohoto výzkumu je najít odpověď na otázky, jakým způsobem děti 5. tříd základní školy tráví svůj volný čas, které činnosti preferují, co jim v nabídce volnočasových aktivit chybí a jaké kroužky a zařízení děti navštěvují.

Klíčová slova: volný čas, činnosti ve volném čase, výchova mimo vyučování, zařízení a prostory pro volný čas, dítě mladšího školního věku, město Uherský Brod

ABSTRACT

This bachelor work deals with free time and ways to use it among children of primary school age. Here are listed concepts of free time, meaning of free time, basic activities during free time, institutions for free time and individual development of children of primary school age and the town of Uherský Brod.

Furthermore, free-time activities are designated by area in Uherský Brod. This chapter of this study involves itself with the research of activities among young children. The ultimate goal is to find the answer to the question how kids in fifth grade spend free time, which activities they prefer, which are missing and what sort of after-school activities these children attend.

Keywords: free time, activities in free time, the raising of children outsider the school, creation and areas for free time, primary school age Kids, town of Uherský Brod

Děkuji paní Mgr. Pavle Valachové za odbornou pomoc a cenné podněty při zpracování mé bakalářské práce a v neposlední řadě mojí rodině, která mě při studiu podporovala.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 VOLNÝ ČAS	9
1.1 VYMEZENÍ POJMU „VOLNÝ ČAS“.....	9
1.2 RŮZNÉ POHLEDY NA VOLNÝ ČAS.....	10
1.3 VOLNÝ ČAS DĚTÍ A RODINA	11
1.4 POJEM VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ.....	13
1.5 PŘEHLED NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH MIMOŠKOLNÍCH ZAŘÍZENÍ	14
1.6 POŽADAVKY NA REALIZACI VÝCHOVY MIMO VYUČOVÁNÍ.....	15
1.7 VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ ČINNOSTI V DOBĚ MIMO VYUČOVÁNÍ.....	17
2 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	25
2.1 VÝVOJ A ROZVOJ OSOBNOSTI.....	25
2.1.1 Pozornost	25
2.1.2 Paměť.....	25
2.1.3 Myšlení	26
2.1.4 City (emocionalita).....	26
2.2 VÝVOJ HRY A ZÁJMŮ	27
2.2.1 Hra	27
2.2.2 Zájmy	28
2.3 SOCIÁLNÍ INTERAKCE.....	29
3 MĚSTO UHERSKÝ BROD	31
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	34
4.1 VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO PROBLÉMU	34
4.2 HYPOTÉZY	34
4.3 VLASTNÍ VÝZKUM.....	34
4.4 ORGANIZOVANÁ ZÁJMOVÁ ČINNOST V UHERSKÉM BRODĚ	35
4.4.1 Zájmové kroužky při škole	35
4.4.2 Dům dětí a mládeže	36
4.4.3 Organizace Sokol	37
4.4.4 Organizace Orel	38
4.4.5 Skauting	38
4.4.6 Kynologický klub.....	38
4.4.7 Turistický klub	38
4.4.8 ZUŠ.....	38
4.5 AKCE MĚSTA PRO DĚTI	39
5 VÝSLEDKY	42
5.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ.....	42
5.2 ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ, POROVNÁNÍ S HYPOTÉZAMI	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

V dnešní době zmanipulované televizí, počítačovými hrami, neadekvátním chováním dospělých mezi sebou navzájem, je potřeba zajímat se o volný čas a výchovu dětí, ty od narození objevují svět a učí se nápodobou. Proto je důležité naučit děti správně využívat svůj volný čas. V době, ve které žijeme, se nachází mnoho úskalí pro děti, které negativně ovlivní jejich hodnoty a postoje k druhým lidem a ke světu.

Naučit děti vhodně využívat volný čas znamená dobře na ně působit a nabízet jim vhodné volnočasové aktivity, které by kompenzovaly negativní působení vnějších vlivů. Důležitý je pro ně pocit sebeuspokojení, úspěchu, ocenění, a naučí se lépe přijímat názory jiných lidí.

Předpokládám, že správné využití volného času ovlivňuje nejen jedince samotného, ale působí i na celou společnost. Pozitivní ovlivňování dítěte k vytváření si vhodných volnočasových aktivit je nezbytným krokem k prevenci proti drogám, agresi, či jiné nekalé činnosti.

Důležité je nabídnout vhodné alternativy trávení volného času, aby děti z nudy nevykonávaly přestupky či trestné činy pod vlivem nevyhovující party. Je proto nezbytné, abychom my rodiče, škola, organizace nabízeli vhodné využití jejich volného času.

V bakalářské práci analyzuji nabídky jednotlivých volnočasových aktivit ve škole a v organizacích, které působí v Uherském Brodě. Chci dospět k odpovědi na otázku: „Jakým způsobem děti mladšího školního věku tráví svůj čas?“

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

Všichni, kteří věnují s náležitou odpovědností svůj čas a své síly práci, mají mít také dostatek klidu a volného času. (Gaudium et spes)

1.1 Vymezení pojmu „volný čas“

Volný čas je doba, ve které se věnujeme činnosti, která nás uspokojuje a přináší nám potěšení. Náplň volného času si vybíráme dobrovolně. Do volného času dětí patří odpočinek, zábava, rekreace, zájmová činnost, dobrovolné vzdělávání apod. Naopak sem nepatří vyučování a příprava na něj, uspokojování základních biologických potřeb, domácí povinnosti (Pávková a kol., 2002, s. 13).

Volný čas je však také prostorem, kde se nejmladší příslušníci společnosti sami stávají subjektem nežádoucího jednání vůči sobě samému, svým vrstevníkům, dospělým, celé společnosti (Grecmanová a kol., 2003, s. 173).

U dětí mladších 18 let je žádoucí pedagogické usměrňování volného času. Pedagogické působení musí být nenásilné, důležitá je pestrá a přitažlivá nabídka zájmové činnosti. Trávení volného času ovlivňuje rodina, škola, společenské organizace. Rodinná výchova formuje nenásilně zájmy dětí: např. sportovní rodina zapojuje do sportovních činností dítě od útlého dětství, proto se pro něj stává sport v pozdějším věku samozřejmou náplní volného času. Totéž platí pro získání zájmu o hudbu, četbu, divadlo, turistiku, historické památky atd. Přitom stále mnoho dětí tráví volný čas bez dozoru dospělých na ulicích ve skupinách vrstevníků. Často jejich „zábava“ může poškodit jejich zdraví, zdraví ostatních, dochází k ničení majetku a překračování zákona. Cílem rodiny, školy a dalších institucí je vychovávat děti tak, aby svůj volný čas naplňovali smysluplnou činností, která by jim přinášela radost, rozvíjela jejich schopnosti a učila je novým dovednostem. V problémových rodinách musí škodlivé vlivy kompenzovat škola a výchovná zařízení. Jestliže se podaří děti usměrnit správnou cestou, začlenit je do pozitivních vrstevnických skupin, zabrání se vandalismu, agresivitě, nebezpečí drog, alkoholu a nikotinu.

Využívání volného času je důležité pro zdravý tělesný i duševní rozvoj dítěte. Správný denní režim ovlivňuje výkonnost i jeho zdraví. Dítě se ve volném čase dostává do formálních i neformálních skupin, ve kterých se učí komunikaci a kultivaci mezilidských vztahů. Pedagogické působení a výchova k volnému času je stále aktuálnější. Na děti číhá v současném světě mnoho rizikových faktorů, roste počet dětí, které kouří, berou drogy,

pijí alkohol, hrají na automatech, baví se šikanou. Tato rizika je možné snížit kvalitní výchovou, která pomáhá dítěti orientovat se ve svém volném čase, učí je jak správně vybírat zájmovou činnost, nabízí jim širokou nabídku pozitivních aktivit. Záleží na citlivém, individuálním přístupu ke každému jedinci.

1.2 Různé pohledy na volný čas

Na volný čas je možné se dívat z několika různých pohledů:

Ekonomické hledisko - je důležité kolik prostředků je společnost schopna vložit do zařízení pro volný čas a zda se určitá část nákladů vrátí. Průmysl volného času je v tržních ekonomikách samostatným a často dobře prosperujícím odvětvím, který však většinou nepřihlíží na vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti. Činnosti ve volném čase živí především zábavní průmysl, sportovní organizace, cestovní kanceláře, výrobce oblečení pro sport a volný čas, hotely aj. Podle zdrojů Akademie pro studium volného času se odhaduje, že lidé vyspělých zemí na tuto činnost vynaloží třetinu svých příjmů. Průmysl volného času je jistě největším odvětvím světového hospodářství.

Sociologické a sociálněpsychologické hledisko – „*Je potřeba sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat. Proto byl volný čas dětí a mládeže nesčíslněkrát předmětem úvah rodičů, pedagogů, psychologů i kriminalistů a v neposlední řadě sociologů a filozofů.*“ (Pávková a kol., 2002, s.15).

Významná je možnost kompenzace negativního vlivu některých problémových rodin a úrovně sociální péče ve volném čase. Také vytváření formálních i neformálních skupin na základě společného zájmu přispívá k socializaci jedince. Je zřejmé, že způsob využívání volného času u dětí je ovlivněn sociálním prostředím. Zvlášť silný je vliv rodiny.

Rodiče se stávají pro své děti vzory a ty mohou být pozitivní i negativní. Značný vliv mají i hromadné sdělovací prostředky a to zejména televize. Děti v dnešní době tráví mnoho času sledováním nevhodných pořadů, vlastní aktivita je nahrazována pasivním sledováním akcí bez hlubšího prožitku.

Politické hledisko – je nutné zvážit do jaké míry stát svými orgány zasahuje do volného času obyvatelstva, jaká je školská politika a zda ve školské soustavě je věnována dostatečná pozornost zařízením pro ovlivňování volného času.

Státní zainteresovanost spočívá především v zakládání a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí a mládeže, v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží. Také ve vytváření vhodných podmínek pro uspokojování spontánních aktivit mimo organizovanou činnost, ve vytváření kladných postojů dospělých k dětským aktivitám a v neposlední řadě v konstituování pedagogiky volného času a přípravy dobrovolných i profesionálních pedagogů pro tuto činnost.

Zdravotně-hygienické hledisko – především sleduje, jak lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka.

Zdravotníky především zajímá správné uspořádání režimu dne, respektování křivky výkonnosti jedince, hygiena prostředí i duševního života. Správné využívání volného času se pozitivně projevuje ve zdravotním stavu každého člověka.

Pedagogické a psychologické hledisko – důležité je zde brát v úvahu věkové a individuální zvláštnosti dětí a mládeže a jejich respektování. Také je zapotřebí uvážit, do jaké míry a jakým způsobem činnosti ve volném čase přispívají k uspokojování biologických i psychických potřeb člověka. Pedagogické ovlivňování by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor, uspokojovat potřeby nových dojmů, seberealizace, sociálních kontaktů, citové odezvy, ale i pocit bezpečí a jistoty.

O volném čase dětí a mládeže se pojednává jako o rizikovém faktoru. Zanedbání pedagogického působení by mělo zcela jistě nedozírné následky. Narůstání nejrůznějších závislostí již u mladších dětí je toho důkazem.

1.3. Volný čas dětí a rodina

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí prvotním prostředím volnočasového života a výchovy.“(Hofbauer, 2004, s. 56) První zkušenosti z aktivit volného času získává dítě v rodině. Rodina může svoje děti učit přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny uplatňovat i v budoucnu. Rodiče by měli svým dětem věnovat dostatek času, měli by učit své děti využívat volný čas k rozvoji sebe i ve prospěch druhých. V dnešní době je však poměrně častý nezájem rodičů o to, čím se jejich děti ve volném čase zabývají. Rodiče často mají nedostatek času, chybí jim také odborná kvalifikace.

Žádoucím, dosud zdaleka nedosaženým cílem je poučený, aktivní zájem každé rodiny o to, aby její děti mohly svůj volný čas prožívat bohatě a smysluplně, na základě svého a příslušníků rodiny. (Hofbauer, 2004, s. 61)

Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učit přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny uplatňovat v budoucnosti ve své vlastní rodině. Toto působení se uskutečňuje:

- **Nápodobou a reprodukcí** vzorců pozitivního volnočasového chování rodičů prostřednictvím účasti dětí na aktivitách rodiny (domácí oslavy, společenské hry, návštěvy kulturních zařízení, výlety, pobyty v přírodě, dovolené atd.). Nežádoucí by ovšem bylo, pokud by dítě napodobovalo nicnedělání, nudu, konzumní způsob života či vysloveně protispolečenské aktivity.
- **Uskutečňováním individuálních i společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině** (sportovní, umělecké, přírodovědné atd.). Děti mohou navázat na zájem rodičů nebo přejít do jiné oblasti.
- **Citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a nadání** dětí, které se na takové činnosti samy přihlásí nebo jež k účasti vybídnou sami rodiče. S rostoucím věkem s rozvíjejícími se zájmy dítě vstupuje do dalších výchovných prostředí, kde svoje zájmy a nadání dále rozvíjí.

Vzorce volnočasového chování svých dětí přejímají i odmítají, někdy se snaží je napodobovat, jindy se od nich osvobodit. Společným východiskem přitom je dostatek času věnovaný rodiči dětem. Zahraniční výzkumy však upozorňují i na to, že nezáleží pouze na tom, zda rodiče svým dětem věnují dostatek času, ale také zda jim umožní pomáhat v domácnosti, zda jim dovolí povídat se s nimi. Aktivity volného času významně spoluvytvářejí životní styl rodiny a jsou jím zpětně ovlivňovány.

Rodiče by měli mít přehled o tom, co jejich děti ve svém volném čase dělají. Měli by dohlédnout na organizaci a náplň jejich volného času. Objevují se ovšem i opačné extrémy, kdy rodiče svému dítěti zajistí tolik aktivit, aby mu vyplnili volný čas, z nichž se pak stanou náročné povinnosti, které nejen že výrazně omezují volný čas dítěte, ale také vedou k jeho psychické i fyzické zatíženosti (Hofbauer, 2004, s. 63)

1.4 Pojem výchova mimo vyučování

Základní smysl výchovy tvoří rozvinutí lidských hodnot i postojů a vybavení člověka znalostmi a dovednostmi, které mu budou umožňovat cítit se bezpečněji a mít více prožitků a uspokojení v životě (Vážanský, Smékal, 1995, s. 57)

Na výchově mimo vyučování se podílí rodina, škola a další organizace. Pro naše potřeby si vymezíme pojem mimoškolní výchovy – uskutečňuje se ve volném čase mimo vyučování a bez bezprostředního vlivu rodiny, je institucionálně zajištěna. Pedagogické působení umožňuje naučit dítě efektivně využívat volný čas a nabízí mu rozvoj hodnotných zájmů. Způsob trávení volného času se odráží v jeho výkonnosti. Získání celoživotních koníčků a správných návyků mu pomáhá v dospělosti řešit problémové situace. Mimoškolní výchova plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní a sociální.

1. Výchovně vzdělávací funkce

Dítě zajímavou formou získává nové znalosti a dovednosti. Vede je k pochopení potřeby celoživotního vzdělávání. Výchovou lze ovlivnit pozitivní zájmy a tím i hodnotné trávení volného času (př. Lodní modeláři X party drogově závislých)

2. Zdravotní funkce

Instituce pro volný čas pomáhá utvářet zdravý životní styl. Střídání činností, pobyt na čerstvém vzduchu, při sportovních činnostech zvyšování zdatnosti a odolnosti dětí. Duševní zdraví přináší odpočinek, radost ze zábavné činnosti, úspěchy, volný čas trávený s přáteli v estetickém prostředí.

3. Sociální funkce

Instituce volného času přebírají částečně povinnosti rodiny, ta se může věnovat svému povolání s vědomím, že dítě je pod dozorem a tráví volný čas kvalitní činností. Velký prospěch přináší tyto instituce dětem z krizových rodin. Dávají jim pocit klidu, uspokojení, partu vrstevníků, zábavnou činnost. Tak mohou nastartovat dítě z konfliktního prostředí pozitivním směrem. Pokud získá celoživotní zájmy, nekončí u drog, alkoholu nebo krádeží. Zde je vidět velký význam mimoškolních aktivit pro prevenci negativních jevů vyskytujících se u dětí (např. různé závislosti, kriminalita, záškoláctví, šikanování, vandalismus, násilnické chování, rasismus...).

Prevence probíhá ve 3 rovinách:

- 1) Primární prevence se zabývá celou populací
- 2) Sekundární prevence se zaměřuje na rizikové skupiny
- 3) Terciární prevence – na jedince ovlivněné negativními vlivy, snaží se o vyléčení bez recidiv (Pávková a kol., s.41).

Výchova a vzdělání je celoživotní proces. Výchovné cíle závisí pakultuře společnosti, jejich hodnotovém žebříčku, podle toho je cílem výchova dobrého člověka z pozice dané společnosti.

1.5 Přehled nejvýznamnějších mimoškolních zařízení

Školní družiny a školní kluby – tato výchovná zařízení jsou základní formou výchovy mimo vyučování a péče o děti zaměstnaných rodičů v průběhu školního roku a podle potřeby i o prázdninách.

Školní družiny se zaměřují na práci s dětmi na 1. stupni základní školy. Velký význam zde má výchovná a zdravotní funkce, ale i sociální, neboť toto zařízení zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Vzhledem k velké rozmanitosti zájmů těchto dětí, se výchovná činnost orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Školní družiny mohou též organizovat zájmovou činnost v kroužcích i pro ostatní zájemce (nečleny školní družiny) za úplatu.

Školní kluby jsou určeny pro žáky 2. stupně základní školy. Vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména z větší samostatnosti a vyhraněnosti zájmové činnosti. Děti pracují na principu dobrovolnosti a také se do pozadí dostává sociální funkce. Těžiště práce je v zájmové činnosti – v pravidelných kroužcích, souborech, tělovýchovných oddílech, nebo v průběžné nabídce spontánních aktivit jako jsou čtenářské koutky, počítačové pracovny nebo prostory upravené pro neformální setkávání a komunikaci.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže, která jsou známy také pod názvy: domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností a centra volného času. Jejich hlavní a základní činností je systematická a pravidelná zájmová činnost v celoročně působících kroužcích. Tato zařízení organizují také příležitostnou činnost jako jsou soutěže pro talentované děti, prázdninové tábory, nabízejí spontánní aktivity na hřištích, v hernách apod. V poslední době se také v těchto zařízeních rozvíjí mateřská centra určená pro matky s malými dětmi,

ale i kurzy a různé kroužky pro dospělé (např. jóga, košíkářství, velmi oblíbené malování na hedvábí apod.).

Domovy mládeže jsou určeny pro středoškolskou mládež, zajišťují výchovnou péči, ubytování a stravování žákům, kteří nemohou do dané školy z místa trvalého bydliště denně dojíždět. Posláním je udržet zájem studentů o vybraný směr studia, ale i přispívat ke smysluplnému a vhodnému využití volného času. Vzhledem k věkovým zvláštnostem je velmi důležité respektování dobrovolnosti, také značně závisí na vhodné motivaci studentů. Studenti jsou rozděleni do výchovných skupin podle školy a ročníku, každé skupině se věnuje jeden vychovatel.

Dětské domovy nahrazují rodinnou péči. Jsou určeny pro děti od 3 – 18 let. Snahou pedagogů je, aby děti prožívaly volný čas podobným způsobem jako děti žijící v rodinách. Proto je dětem umožněno zapojit se do zájmových činností v různých typech výchovných zařízení, organizací a institucí.

Součástí volného času jsou organizace, které poskytují zájmové vzdělání.

Základní umělecké školy jsou určeny jedincům s vyhraněnými zájmy a schopnostmi esteticko-výchovné oblasti. Jedná se o hudební, hudebně-pohybové, výtvarné a literárně-dramatické obory. Žáci se zde především připravují pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením.

Jazykové školy realizují výuku cizích jazyků, slouží především studentům jako příprava pro studium na středních a vysokých školách s požadovaným zaměřením.

Volným časem dětí se zabývají další subjekty např. občanská sdružení, tělovýchovné a sportovní organizace, kulturní a osvětová zařízení, církve a náboženská společenství.

1.6 Požadavky na realizaci výchovy mimo vyučování

Úspěšnost závisí na dodržování známých pedagogických zásad:

1. **Zásada soustavnosti, cílevědomosti** – cíl je dosahován výchovou v dílčích na sebe navazujících krocích. Děti získávají dovednosti, návyky a postoje. Dílčí kroky se plánují na základě zkušenosti a odborných poznatků.
2. **Zásada posloupnosti** – postup od známého k neznámému, od blízkého ke vzdálenému, od jednoduchého k složitějšímu.

3. **Zásada přiměřenosti** – při výběru činnosti musí pedagog respektovat fyzickou i duševní vyspělost dětí, se kterými pracuje.
4. **Zásada aktivity** – pedagog motivuje děti, zapojuje všechny účastníky do činností, které jsou dobrovolné.
5. **Zásada vyzdvihování kladných rysů osobnosti** – pochvala je nejlepší motivací.

(Pávková a kol., 2002, s.47)

Kvalita pedagogického působení vyplývá z respektování specifických požadavků:

1. **Požadavek pedagogického ovlivňování volného času** – pedagogové musí citlivě učit děti využívat volný čas. Nabízí se jim vhodné prostředí, hračky,...Dítě má právo, zakotvené v Úmluvě o právech dítěte, mít příležitost účelně využívat volný čas.
2. **Požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování** – cíl vyučování i mimoškolní výchovy je stejný – rozvoj osobnosti dítěte.
3. **Požadavek dobrovolnosti** – je při mimoškolní činnosti nejdůležitější. Usměrnění dětí je možné dobrou motivací.
4. **Požadavek seberealizace** – zájmová činnost rozvíjí vlohy dítěte, úspěšnost je největší motivací.
5. **Požadavek pestrosti a přitažlivosti** – respektuje zájmy a potřeby dětí, volnočasové aktivity mají kompenzovat vyučování a přinášet dětem duševní a fyzickou regeneraci. Činnost je pestrá a přitažlivá, zaměřená na rekreaci a odpočinek.
6. **Požadavek zajímavosti a zájmovosti** – nabízené činnosti musí odpovídat zájmům dětí, respektovat věkové zvláštnosti, zájmy se věkem mění.
7. **Požadavek citlivosti a citovosti** – citlivá motivace, zájmová činnost má přinášet kladné emocionální pocity.
8. **Požadavek orientace na sociální kontakt** – zájmová činnost zapojuje děti do sociálních skupin. Děti se učí komunikaci a spolupráci.
9. **Požadavek efektivnosti** – cíl je nutno dosahovat správnými prostředky, racionálně a hospodárně.
10. **Požadavek kvality a evaluace** – pedagog se musí zamýšlet nad dosahováním cílů, ale také hospodárně využívat zdroje (vnitřní a vnější evaluace). Metodici mezinárodní nadace na podporu práce s mládeží (IYF) vytvořili kritéria dobrého

programu pro mládež, jsou v nich zahrnuty požadavky pedagogicko - psychologické, manažerské a ekonomické.

(Pávkova a kol., 2002, s.47,48)

Znaky dobrého zařízení

1. Formy a metody práce

- respektování potřeb dětí a mládeže
- vztah k rodině, obci, kultuře komunity
- organizační zajištění a dlouhodobá stabilita
- reprodukovatelnost

2. Výsledky

- Kvantitativní kritérium – zapojit velké množství dětí
- Kvalitativní kritérium – dosahování pozitivních změn v životě dětí, jejich rodin, v mezilidských vztazích

(International Youth Foundation in Pávková a kol, 2002, s. 49)

1.7 Výchovné a vzdělávací činnosti v době mimo vyučování

1) Odpočinkové a rekreační činnosti

Při školní činnosti dochází k únavě fyzické (dlouhé sezení, bolest ruky při psaní...), psychické (dlouhé soustředění, pracovní tempo, myšlení, strach z hodnocení...). Příznak únavy je motorický neklid (vzruch převládá nad útlumem), je dobré změnit charakter činnosti. Vyšší stupeň únavy je útlum, lhostejnost, nezájem. Pak je potřeba chvíle klidu. Odolnost vůči únavě je individuální. Snadněji se unaví mladší děti, děti v pubertě. Žáci, kteří nemají dostatek odpočinku, jsou přetěžováni, mohou řešit problém podváděním, záškoláctvím, agresivitou...

Naučit děti aktivně a kvalitně odpočívat je důležitý úkol mimoškolní výchovy. Odpočinkové činnosti jsou velmi klidné, pohybově i psychicky nenáročné. Rekreační činnosti mají naopak charakter vydatné pohybové aktivity, nejlépe na zdravém vzduchu (tělovýchovné a manuálně pracovní činnosti).

Odpočinkové a rekreační činnosti musí respektovat věkové zvláštnosti, mohou být organizované hromadně, nebo jde o individuální činnost.

K odpočinku může sloužit:

- klid na lůžku
- klidné hry
- prohlížení obrázků, četba
- práce s počítačem
- poslech rozhlasu, video, televize, hudba
- povídání, rozhovor na zajímavé téma
- vyprávění
- nenáročné vycházky (Pávková a kol.,2002, s.85)

Při volbě rekreační činnosti musí vychovatel znát rozvrh hodin, aby volil správnou rekreaci. Jde obvykle o skupinové pohybové hry, mající soutěživý charakter. Důraz je kladen na přiměřenost věku (vycházky, turistika, zájmové činnosti...). Děti by měly mít možnost volit rekreaci podle svých přání.

Příklady rekreačních činností:

- tělovýchovné chvílky
- zdravotní a kondiční gymnastika
- pohybové hry na hřišti, zahradě (závodivé hry)
- sezónní hry (plavání, lyžování...)
- rekreační sport (atletika, gymnastika)
- vycházky spojené se zájmovou činností (přírodovědné, esteticko - výchovné...)
- činnosti spojené s ochranou přírody
- hudebně – pohybové činnosti (zpěv, tanec...)

(Pávková a kol.,2002, s.87)

Zařazování odpočinku a rekreace do režimu dne závisí na kolísání výkonnosti dětí v průběhu dne (ráno je aktivita malá, výkonnost největší mezi 9 – 10 hod., pak pokles, nejhorší mezi 13 – 15 hod., pak nárůst, večer opět pokles).

Odpočinková činnost by měla být zařazena v době největšího útlumu (ráno, po obědě, večer).

Rekreační činnost se zařazuje v době stření únavy. Obvykle odpoledne po odpoledním odpočinku. Vychovatel musí mít připraveno větší množství odpočinkových a rekreačních činností, dát dětem prostor, aby se podílely na plánování aktivit. Činnosti by měly být spontánní, vychovatel jen citlivě usměrňuje. Tato část dne je vhodná i na neformální rozhovory o problémech dětí.

Dětská hra je nejoblíbenější činností, která vyvažuje náročnost vyučování a přináší dětem relaxaci. Hra se mění s věkem dětí od jednoduchých ke složitějším. Hry vhodně doplňují hračky. Hračkou může být náhodný předmět (kamínky, klacíky...) nebo kupované hračky, které musí být hygienické, estetické, dítě motivující, věkově přiměřené.

U starších dětí jsou výchovné stavebnice, které rozvíjejí prostorovou představivost. Elektrotechnické hračky rozvíjejí zájem o techniku, učí technické a logické myšlení, cvičí pohotovost. Společenské hry trénují logické a kombinační myšlení, smysl pro poctivost, schopnost přijímat prohru i výhru. Hračka rozvíjí estetické cítění. Největší význam má hra a hračka pro předškolní děti a děti mladšího školního věku. Pedagogové si vytvářejí katalogy her, které jsou možné dětem nabídnout.

2) Zájmové činnosti jako součást výchovy mimo vyučování

Psychologická a pedagogická podstata zájmových činností

Z psychologického hlediska je zájem individuální osobnostní jev. Pedagogika se zabývá usměrňováním a formováním zájmů v procesu výchovy. (Pávková a kol., 2002, s.92). Věnuje pozornost zájmům existujícím, ale snaží se vytvářet i nové zájmy a vylučovat zájmy negativní. Zájmy souvisejí s celkovým zaměřením osobnosti, patří mezi aktivačně – motivační vlastnosti. Zájmy souvisí s vlohami a schopnostmi člověka. Člověk se věnuje činnostem, které ho baví a je v nich úspěšný.

Zájmy se mohou dělit různými způsoby:

- podle úrovně činnosti:

aktivní (produktivní) – aktivně se činnosti účastní

receptivní – aktivita se omezuje jen na vnímání předmětu zájmu

- podle intenzity zájmu:
 - zájmy hluboké
 - zájmy povrchní
 - podle časového trvání:
 - krátkodobé
 - dočasné
 - přechodné
 - dělení podle stupně koncentrace:
 - jednostranné
 - mnohostranné
 - podle společenských norem:
 - zájmy žádoucí
 - zájmy nežádoucí
 - podle obsahu
 - společenskovední
 - pracovně – technické
 - přírodovědně – ekologické
 - esteticko- výchovné
 - tělovýchovné
 - sportovní
 - turistické
 - výpočetní technika
- (Pávková a kol., 2002, s.93)

Zájmová činnost společenskovední

Zahrnuje činnosti, které vedou jek k poznání aktuálního společenského dění, tak i některých historických souvislostí. (Pávková a kol., 2002, s.94)

Např.: poznávání významných objektů bydliště

poznávání historických událostí města, kraje...

informace o významných osobnostech

společné akce dětí z různých měst

dodržování tradic

lidové tradice

zájmové studium jazyků

sběratelství

Zájmová činnost pracovní – technická

Zdokonalování manuálních dovedností, získávání technických znalostí, poznání praktického využití.

Např.: práce s různými materiály

modelářské práce

montážní činnosti

elektrotechnika, elektronika, výpočetní technika, audio, video

besedy, exkurze, filmy

příprava pokrmů

dopravní výchova

(Pávková a kol., 2002, s.94)

Zájmová činnost přírodovědná

Prohlubuje zájem o přírodu živou i neživou, pěstuje vztah k její ochraně. Nejčastější činností jsou pozorovací procházky. Mladší děti mají blízký vztah ke zvířatům, pozorují jejich život, pomáhají s jejich ochranou. Starší žáci mají specializované zaměřené zájmy (včelaři, pěstitelství, rybářství).

Např.: pozorování živé i neživé přírody

pěstitelství – květiny, zelenina...

chovatelství – rybičky, psi, kočky...

ochrana životního prostředí

práce s odbornou literaturou

specializované kroužky (myslivost, rybářství...)

(Pávková a kol., 2002, s.95)

Zájmové činnosti esteticko – výchovné

Rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, tanečního, dramatického nadání. Činnosti se zaměřují na kulturní chování, dobrý vkus a rozvoj tvořivosti.

Např.: výtvarné činnosti, modelování

chápaní výtvarného umění

zpěv

hra na hudební nástroj

tanec

poslech hudby

návštěva koncertů

četba

dramatická tvorba

návštěva kulturních akcí

(Pávková a kol., 2002, s.96)

Zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního, turistického zaměření

Rozvoj fyzické zdatnosti. Pohybové aktivity jsou pro současné děti nezbytné. Pro děti je důležitá všestrannost. Sportovní aktivity jsou nejzdravější v přírodě.

Např.: kondiční cvičení

zdravotní cvičení

gymnastika, tanec

atletika

sportovní hry (kopaná, volejbal, košíková, florbal...)

turistika, pěší, vodní, cykloturistika

sezónní sporty (plavání, lyžování...)

bojová umění (judo, aikido...)

branné sporty

návštěvy sportovních soutěží

sledování života sportovců

(Pávková a kol.,2002, s.97)

Funkce zájmových činností v životě dítěte

Zájmy dětí jsou ovlivněny jejich věkem. V mladším školním věku děti své zájmy teprve objevují, mají krátkodobý charakter. Dítě si rádo zkouší nové činnosti. Po čase zájem opadne a hledá něco jiného. V tomto věku je nutná pestrá nabídka, která pomáhá v orientaci v zájmové oblasti. Starší děti mají zájmy trvalejší, obvykle si již vybraly činnost, které chtějí věnovat volný čas. Zájmové útvary jsou specializovanější. Důležitá je motivace dětí a vhodná atmosféra, aby mohly své zájmy prohlubovat, rozšiřovat. Vhodná je i zaměřenost na budoucí profesi.

Zájmová činnost rozvíjí celou osobnost, dítě poznává pocit úspěchu, ve skupině se učí komunikaci a spolupráci, zájmy pomáhají při volbě povolání. Důležitá je i výchova k odpočinku, relaxaci a rekreaci. V procesu je plněna funkce výchovná, vzdělávací.

Podle místních podmínek je zajišťována zájmová činnost, hodnotí se pestrost nabídky, kvalita a uspokojování individuálních potřeb. Zájmová činnost se dělí na **pravidelnou** (kroužky, ZUŠ...) a **příležitostnou** (sportovní akce, besedy, pouštění draků...)

Pravidelná zájmová aktivita může být:

- skupinová (kroužky, soubory, kluby)
- individuální (ZUŠ, sport)
- hromadná (sportovní akce, turistické pochody, přehlídky, festivaly...)

Zájmová činnost je organizovaná pod pedagogickým dozorem (kroužky, výlety, hra na hudební nástroj...), nebo je spontánní (hry na hřišti, vycházky, kino...) bez dohledu pedagogů.

Práce v zájmových útvarech je dobrovolná, vychází ze zájmu jedince, je pestrá, časově volnější, nemusí plnit přesné osnovy, může být prováděna v různých prostředích, je pro děti přitažlivá, tvořivá, nenásilnou formou se získávají dovednosti i znalosti.

Od vyučování se liší nejen způsobem práce, ale i prací vedoucích. Vedoucí činnost usměrňuje, je poradcem dětí, řídí se individuálními potřebami jedince.

3) Příprava na vyučování ve výchově mimo vyučování

Školská zařízení nabízejí pomoc dětem při plnění školních úkolů. Rozsah nabídky přípravy na vyučování závisí na možnostech školy a místních institucí. Úkolem je procvičení, opakování, dovysvětlení nepochopeného, prohloubení, rozšíření učiva.

Kvalitní příprava žáka na vyučování se odráží v jeho výsledcích. Instituce zabývající se přípravou na vyučování musí úzce spolupracovat s učiteli, aby byla zachována návaznost. Volí však jiné metody, pomůcky, aby se příprava stala zajímavou. Používají se didaktické hry, počítače, video, audiovizuální technika. Do přípravy se zařazují konkrétní činnosti (např. návštěva muzea, výstavy).

Formy přípravy na vyučování mohou být:

- hromadné (společné psaní úloh)
- skupinové (vzájemná pomoc dětí, formování mezilidských vztahů)
- individuální (práce na samostatných tvořivých úkolech – slohové práce, rýsy, výrobky...)

V denním režimu by měla být příprava zařazena až po 15. Hodině, po odpočinku a relaxaci. Potřebné je dodržovat hygienické podmínky, vhodné prostředí, osvětlení, teplo, klid. Děti by měly mít i dobré materiální zázemí (učebnice, pomůcky, slovníky, počítačové programy...)

Přípravou na vyučování se zabývá dobrovolné doučování, praktika, školní družiny, kluby.

V dětských domovech musí zvládat vychovatel obtížnou práci s věkově různorodou skupinou. Musí volit takové formy práce, aby zaměstnal předškoláky, pomohl školákům a zvládl individuální péči o slabé nebo naopak nadané děti.

V domovech mládeže je v režimu dne vyhrazen prostor pro učení. Vychovatel zajišťuje dozor, může cvičně přezkoušet, individuálně poradit, případně pomáhá, organizačně tvoří skupinky, které si vzájemně pomáhají.

2 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Jako mladší školní věk označujeme zpravidla dobu od 6 až 7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11 až 12 let, kdy se objevují první známky prepuberty. Vstup do školy mění životní styl dítěte. Pro neposedné a hravé dítě je těžké sedět v lavici a dávat pozor. Hrová činnost tedy ustupuje do pozadí, hlavní se stává učební činnost. Dítě v průběhu počáteční školní docházky získává nové společenské postavení v rodině, škole i mezi vrstevníky.

Vývoj pohybových i ostatních schopností je do značné míry závislý na tělesném růstu, který je během období většinou rovnoměrně plynulý, zatímco na začátku a na konci období lze pozorovat menší zrychlení. Výrazně se během celého období zlepšuje hrubá i jemná motorika. Pohyby jsou rychlejší, svalová síla je větší, nápadné je zlepšení koordinace všech pohybů těla. S tím souvisí rostoucí zájem o pohybové hry a sportovní výkony, které vyžadují obratnost, vytrvalost a sílu.

2.1 Vývoj a rozvoj osobnosti

Intenzivní rozvoj poznávacích schopností, diferenciací rozvoje citů, osvojování morálních norem a pravidel chování a upevňování volných vlastností se odrážejí v žákově osobnosti, která se utváří postupně. Prohlubují se i některé potřeby a zájmy, které vedou žáka k poznávání, sebeuplatňování a sdružování.

2.1.1 Pozornost

Na počátku prvního stupně je nutné u žáků počítat se slabou a krátkodobou bezděčnou pozorností. Záměrná pozornost, kterou musí ovládat vůlí, je pro ně hodně vyčerpávající i proto, že nejsou plně schopny odolávat rušivým vlivům. Kvalita pozornosti ovšem určuje i úroveň dalších poznávacích procesů a účinnost učení. Často děti nevyřeší úkol ne proto, že by toho nebyly schopny, ale protože se nesoustředily při jeho zadávání. Stabilita pozornosti zvolna narůstá. Děti 6 – 7leté vytrvají v soustředěné pozornosti jen asi 10 – 12 minut, děti 10 – 12leté již 20 – 30 minut. Délka soustředěnosti je ovšem individuální, podmíněna i charakterem činnosti a vyhraněnosti jedince. (Čačka, 2000, s.111).

2.1.2 Paměť

Paměť tvoří podstatnou složku učení. V jednotlivých vývojových stádiích dominuje vždy určitý druh paměti. Tak se z krátkodobé vyvíjí dlouhodobá, z bezděčné záměrná a od mechanického osvojování postupuje k logickému pořádání informací. Předškolní dítě si

s úkolem něco si záměrně zapamatovat zpravidla ještě nevědělo rady. Po vstupu do první třídy je u mnoha dětí patrná jistá nepřipravenost vědomě kontrolovat vlastní duševní procesy.

V prvních letech školní docházky je nezbytným předstupněm vyšších forem vštěpování mechanická paměť. Ta je dobře uplatnitelná k osvojení násobilky, abecedy, vyjmenovaných slov apod.

Rozvoji logické paměti zpočátku dětem brání nejen nedostatek informací a malá slovní zásoba, ale také malá schopnost uvádět nové věci do souvislosti s dříve naučenými. Spojování nových poznatků s předchozími vyžaduje zpočátku pomoc dospělého. (Čačka, 2000, s.116 – 118).

2.1.3 Myšlení

Zpočátku se děti opírají jen o vlastní zkušenosti s věcmi a kontakty s lidmi. První třída je ještě obdobím přechodu mezi libovůlí v myšlení a příklonem k logickému řádu. Ve druhé třídě pak už bývá logika pro většinu dětí obvyklým nástrojem k postihování reality, projevující se ovšem jen při přemýšlení o něčem konkrétním a názorném. Výklad je proto nutno doplnit názornou demonstrací, nejlépe s podílem dětské aktivity.

„ Po celý mladší školní věk se všechny myšlenkové operace opírají o názorné jevy. Dětské myšlení se nedokáže odpoutat od názornosti, to ale nijak nesnižuje jeho účinnost. “(Čačka, 2000,s.121).

2.1.4 City (emocionalita)

Na počátku školní docházky jsou city málo ovládané. Děti zcela přirozeně prožívají prudké pocity hněvu, strachu, lítosti. Jak snadno emoce vznikají, tak i odeznívají. Postupně však ztrácí afektivní charakter, diferencují se a dostávají se pod vědomou kontrolu. Dítě začíná více kontrolovat a ovládat své vnější projevy. Do značné míry dokáže usměrňovat mnohé projevy nálad, spokojenosti i nespokojenosti, takže v období mezi osmým a desátým rokem můžeme mluvit o ustalování citů. Ke konci období dítě úspěšně skrývá nežádoucí projevy citů. Uvnitř však citové vztahy prožívá – zadržené citové projevy kompenzuje v jiných činnostech. (Čačka, 2000, s.133).

2.2 Vývoj hry a zájmů

„ **Hra** je aktuální činnost volená i uskutečňovaná zcela svobodně, není „ osobně vědomím prostředkem k cíli“, ale spíše „cílem sama o sobě“. **Zájem** pak představuje nejen citově přitažlivou, ale i trvalejší zaměřenost na určitou předmětnou oblast, s poněkud výraznější cílovou orientací. Její realizaci si však obdobně jako u hry určuje jedinec sám.“ (Čačka, 2000, s.133).

Nejdůležitější činností dítěte v mladším školním věku je učení. Učební činnost vede žáky k novým poznávacím zájmům, které se realizují shromažďováním poznatků v procesu učení. Zájmy souvisí těsně s potřebami, při vývoji zájmů hrají důležitou roli emoce. Poznávací zájmy se zčásti realizují ve školním vyučování, zčásti přerůstají i do jiných oblastí.

Ve školním věku je pro zdravý vývoj dítěte nezbytná hra, která má nadále vliv na rozvoj osobnosti dítěte. Od začátku školní docházky se dítě učí, že má zvlášť vymezený čas na školní povinnosti, kdy se má soustředit a vynaložit potřebné úsilí, a zvlášť čas pro hru, při které se může uvolnit. Rozvoj dítěte je již v mladším školním věku značně ovlivňován mimoškolními činnostmi. Mladší školák získává v zájmové i hrové činnosti mnoho nových poznatků, které si prakticky i tvořivě ověřuje.

2.2.1 Hra

Nejfrekventovanější formou projevu dítěte ve volném čase zůstává hra. Pro zdravý vývoj dítěte musí v jeho denním režimu zůstat na hru dostatek času. Zákaz hry nikdy nevede ke zvýšenému zájmu o učení. Děti se postupně učí hru odložit, pokud nemají splněné školní povinnosti. Hra dává příležitost k uplatnění a uspokojení zvědavosti, představivosti, citových projevů, potřeby pohybu, aj. Hrou se také rozvíjí zdravé vztahy k ostatním dětem. Nejoblíbenější jsou hry, sporty a činnosti, které subjektivně zvyšují rychlost (kolo, brusle, lyže...) a které jsou podmíněny potřebou pohybu, jehož uspokojení pobyt ve škole plně nedovoluje. Děti se rozdělují do skupin, do družstev při soutěživých a bojových hrách. Při hře se snaží ukázat svou obratnost, odvahu, chtějí vyniknout. Po osmém roce jsou častější hry konstruktivní, kdy si děti vymýšlí a vytvářejí různé pomůcky. Zájem o tvořivé a konstruktivní hry by měl být podporován vhodnými stavebnicemi a různorodým materiálem k výrobě modelů. Ve hře se projevuje snaha o věrné zpodobení úloh, které představuje, nebo o provedení konstrukcí co nejvěrněji odpovídajících předloze. Ve větší oblibě jsou i

intelektuální hry, které rozvíjejí rozumové schopnosti, úsudek, paměť, bystrost atd. (např. šachy, dáma aj.)

2.2.2 Zájmy

V mladším školním věku se již objevují i prvopočáteční zájmy, které mají obvykle přechodný charakter a jsou dány schopnostmi dítěte, ale i možnostmi jejich realizace. Děti sbírají různé předměty (známky, kartičky se sportovci atd.) Snad každé dítě si přeje starat se o nějaké zvířátko.

Zpočátku děti kopírují zájmy okolí. V I. a II. ročníku mají děti přibližně 3 – 4 hodiny volného času denně, ve III. a IV. ročníku jsou to pouhé 2 - 3 hodiny. Čačka (2000, s.152) uvádí 15 druhů aktivit, kterým děti zpravidla věnují svůj volný čas: *“1. přípravě na školu, 2. sportování, 3. pohybovým hram, 4. čtení, 5. kreslení, 6. hře s panenkami, 7. pomoci v domácnosti, 8. sledování televize, 9. aktuálním aktivitám, 10. námětovým hram, 11. poslechu rozhlasu, 12. kutění a montování, 13. sledování filmů, 14. hudbě, 15. sběratelství.“*

Mezi 9. a 12. Rokem je nejsilnější tendence k utváření jednotně orientovaných vrstevnických skupin. Hra nabývá charakteru sportovních zaměření (turnaj v kopané apod.). Oblíbenou činností se stává i zakládání „klubů“. Zde je však třeba, aby vychovatelé a rodiče citlivě podněcovali rozvoj zájmů, aby nedocházelo ke vzniku part s méně konstruktivní orientací.

Kolem 10. roku se do popředí zájmu dostává i četba. Jde převážně o četbu dobrodružné literatury či časopisů pro děti a mládež. Školák se stále více zajímá o knihy, které jej poučují o věcech, lidech a zemích a rozšiřuje tak vlastní poznání zkušenostmi uloženými v cestopisech, dobrodružných románech, ale i v dětských encyklopediích, knihách, o vynálezech apod. Některé děti dokáží číst celé dny, další se naopak věnují raději hram venku, v přírodě a ke knize se nedostanou.

U dětí, které se již v prepubertě věnují stabilněji některé předmětové oblasti, ovlivňuje dané zaujetí i jejich širší poznávací zaměřenost. (Čačka, 2000, s.150 – 153).

2.3 Sociální interakce

Vstupem do školy získává dítě nové společenské postavení v rodině, ve škole i mezi vrstevníky. Mění se životní styl dítěte, škola ovlivňuje jeho sociální roli, jeho denní režim apod. I po vstupu do školy zůstávají vztahy dítěte k rodičům kladné. Dítě je pokládáno za moudré bytosti. Později se dítě postupně vymaňuje ze sociálních vztahů a vazeb vázaných na rodinu. Sociální chování přenáší do třídy mezi vrstevníky a do malých neformálních společenských skupin, vznikajících na základě přátelství, zájmů apod. Od devíti let se zvláště chlapci začínají cítit lépe ve společnosti vrstevníků.

Domov již není jediným světem školáka, láskyplný vztah s rodiči ovšem zůstává základem citové jistoty. Dítě si začíná intenzivněji uvědomovat svou osobnost, začíná se srovnávat s vrstevníky. Rozvíjí se u něj kladné i záporné vlastnosti, sebehodnocení, sebe-cit, sebekritika. Průběh sebepoznání je závislý na hodnocení pedagogů, rodičů a vrstevníků. Autoritu přijímá dítě v tomto období ještě převážně bez kritických výhrad.

Postupně se tedy dítě odpoutává od rodiny a navazuje četnější interakce s vrstevníky. Reagování na vrstevníky má zcela jiný ráz než na dospělé. Dítě je dítěti bližší úrovní schopností, vlastnostmi, zájmy i postavením mezi lidmi. Skupina dětí poskytuje příležitost k četnějším a diferencovanějším interakcím. V dětských skupinách se učí dítě novým sociálním reakcím, jako je např. pomoc slabšímu, spolupráce či soupeření o přízeň a pozornost. Tyto skupiny vznikají na základě přátelství či zájmů, ještě nejsou stálé.

Děti tráví svůj volný čas nejraději v dětské společnosti. Zpočátku chtějí mít co nejvíce kamarádů, aby byl vždy nějaký v záloze, když druhý nemá čas. Často se to však neobejde bez hádek a skupina se zmenší o ty, kteří nechtějí uznat mínění většiny.

Některé děti se mohou stát potencionální obětí různých forem napadání, dokonce až izolace. Špatné postavení mezi kamarády má různé příčiny – pohybová neobratnost, tloušťka, brýle, aj. Většině chlapců a děvčat nesmírně záleží na tom, aby dosáhli uznávaného postavení mezi spolužáky a kamarády. Čačka (2000, s.148) uvádí: „*Pozice v dětské skupině vyplývá, kromě vlastnictví „něčeho atraktivního“ (kolo, počítač aj.), i z určité úrovně “ výkonových vlastností“ (síla, obratnost, iniciativa, bohatství nápadů aj.) a “povahových vlastností“, které zajišťují dobrou spolupráci a respektování požadavků skupiny (smysl pro humor, otevřenost, kamarádství, nesobeckost, ochota pomoci, kooperativnost, respektování skupinových norem atd.) popř. také „sociální dovednosti“ (vstřícná gesta*

podporující pocit jistoty, umění navázat a udržet kontakt aj.). Preferuje se zároveň i to, co odpovídá „očekávanému stereotypu“ (módní tričko, účes atd.).“

Ve čtvrtém až pátém ročníku si dítě zpravidla oblíbí jednoho, „nejlepšího kamaráda, s nímž si nejčastěji hraje, i jen tak povídá. Tato důvěrná přátelství pomáhají snadněji překonávat těžkosti prožívaného období, učí také chápat city k druhému, projevit své vlastní, dospět ke kompromisu atd., bezděčně připravují i na pozdější důvěrné vztahy. Těsnější přátelská pouta přináší i oslabení citové závislosti na rodičích.

Společné hry chlapců a dívek, které byly dříve samozřejmé, začínají ustupovat do pozadí a začíná sdružování podle pohlaví. To vyplývá z psychické rozdílnosti, z odlišnosti zájmů a ze skutečnosti, že v tomto stadiu děvčata předbíhají chlapce ve vývoji. Rozdíly se projevují ve schopnosti přizpůsobovat se požadavkům dospělých.

Dívky více doma pomáhají, zatímco chlapci mají více času k volnému pohybu a zájmové činnosti. Dívčí skupiny bývají menší a více stojí na osobních vztazích. Vůdkyně zpravidla druhé nepřevyšuje obratností, ale spíše vzhledem a laskavostí.

Ve skupinách dětí se uplatňují všechny aspekty skupinové dynamiky, od koheze a organizovaného sledování více méně ostře sledovaných cílů, přes hierarchii rolí a pozic, organizaci i akceptování skupinových hodnot a norem.

3 MĚSTO UHERSKÝ BROD

První zmínky pocházejí z roku 1140 jako osada *Brod* či *Na brodě*, byl zde totiž brod přes řeku Olšavu. V roce 1272 povyšuje český král Přemysl Otakar II. Brod na královské město. V roce 1509 král Vladislav Jagellonský daroval město Janovi z Kunovic, čímž Brod přestal být královským městem. V 16. Století zažilo město velký rozvoj, byla postavena radnice a Panský dům. Období rozkvětu skončilo na začátku 17.století, kdy na město začali útočit Maďaři. Úpadek pokračoval i v době třicetileté války. Město bylo značně poničeno. Zkázu znamenalo i vyhnání protestantů, kteří tvořili většinu obyvatel.

Po válce se město jen velmi zvolna oživovalo. Přicházeli noví osídlenci; usadilo se zde i hodně židovských a německých obyvatel. Židé většinou mluvili německy. V 18. Století měli dominantní vliv Němci, jejich zástupci rovněž ovládali městskou radu. Až teprve v druhé polovině 19. Století se začali více prosazovat Slované. Němci tvořili ve městě menšinu, byli však podporováni židovskou komunitou. Německé hospodaření bylo katastrofální a skončilo bankrotem. Od roku 1890 byla vláda ve městě ve slovanských rukou. Následující období se neslo ve znamení rozvoje průmyslu. K prvním významným počínům ve slovanském městě patřilo založení pivovaru Janáček roku 1894. Vznikaly i další firmy potravinářského a dřevozpracujícího průmyslu.

I když v samotném městě byla výrazně zastoupena německé a židovská komunita, okolní vesnice měly charakter téměř výhradně slovanský.

V 19. Století se město sociálně-ekonomicky dělilo na tři části – město (centrum), židovské město a předměstí. V centru žili převážně řemeslníci, obchodníci, úředníci – slovanské i německé národnosti. Židovskou čtvrť obývali převážně občané židovského původu. Předměstí mělo slovanský a výrazně zemědělský charakter. Kolem roku 1850 mělo město celkem 3000 obyvatel.

V průběhu jednoho století se počet obyvatel zdvojnásobil na 6000 v roce 1945. A to i přesto, že v průběhu druhé světové války okupanté zlikvidovali židovskou komunitu. Přeživší židé se většinou již do města nevrátili a usadili se v zahraničí.

Významnou událostí pro rozvoj města bylo založení firmy Česká zbrojovka v roce 1936, původně se jednalo o pobočku firmy Česká zbrojovka Praha, přičemž hlavní továrna se nacházela ve Strakonících.

V roce 1951 vzniká další významný průmyslový podnik – Slovácké strojírny. Jedná se na Uherskobrodsku o první významnou firmu působící v oblasti těžkého průmyslu.

Rozvoj těchto průmyslových obrů, ale i středně velkých podniků, se výrazně projevil v nárustu počtu obyvatel. V letech 1945 – 1990 se počet obyvatel ztrojnásobil a dosáhl počtu 18 000. Tento nárůst byl, kromě přirozeného přírůstku, způsoben stěhováním a částečně rovněž připojením Havřic, Maršova, Újezdce a Těšova k městu.

Růst počtu obyvatel znamená i možnost kulturního rozvoje města. Vznikají různé kulturní organizace a spolky. Již v roce 1951 byl založen folklórní soubor Olšava. U jeho zrodu stáli především zaměstnanci Slováckých strojíren.

V roce 1960 byl zrušen uherskobrodský okres. Tato událost měla negativní vliv na význam a rozvoj města. Dalším negativním impulzem bylo rozdělení Československa v roce 1993. Z Uherského Brodu se opět stalo pohraniční město.

Roku 1850 byl zřízen uherskobrodský okres, v té době jeden z největších politických okresů na Moravě. Rozkládal se na velké části Slovácka a Valašska, zahrnoval soudní okresy Uherský Brod, Valašské Klobouky a Vizovice. Postupně se uherskobrodský okres zmenšoval, již v meziválečné době bylo odděleno Vizovicko a připojeno k nově vytvořenému politickému okresu Zlín. Po oddělení Valašskokloboucka sestával okres pouze z Uherského Brodu, Bojkovic, Luhačovic a okolních obcí. V souvislosti s územní reformou v roce 1960 byl okres Uherský Brod zrušen. Uherskobrodsko a Bojkovicko se stali součástí okresu Uherské Hradiště, Luhačovicko bylo připojeno k okresu Zlín.

Uherský Brod je jedno ze tří možných rodišť učitele národů Jana Amose Komenského. S určitostí můžeme tvrdit, že zde prožil své dětství. Další možná rodiště jsou nedaleké Nivnice a Komňa.

V Uherském Brodě je muzeum a gymnázium nesoucí jeho jméno.

Na Masarykově náměstí se od roku 1992 nachází jemu věnovaný pomník *Obelisk Via Lucis* od světoznámého sochaře Ivana Theimera.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Vymezení zkoumaného problému

Svou práci zaměřím na trávení volného času žáků 1. stupně základní školy. Mým cílem je zhodnotit organizovanou a neorganizovanou činnost dětí v našem městě. Porovnat skutečné zájmy žáků s možnostmi, které se nabízejí v oblasti volného času, chci zjistit také rozdíly mezi chlapci a dívkami, rozdíly ve městě a na vesnici, zajímá mě také volný čas trávený s rodinou a kamarády.

Pro účely mého výzkumu jsem si stanovila hlavní výzkumnou otázku:

- jakým způsobem děti mladšího školního věku v Uherském Brodě tráví svůj volný čas?

Dílejší otázky výzkumu jsou tyto:

- jaké jsou rozdíly mezi zájmy dětí a nabízenými kroužky?

- jaké jsou rozdíly mezi chlapci a dívkami?

- jaké jsou rozdíly mezi dětmi z města a vesnice?

4.2 Hypotézy

Hypotéza č.1

Nabídka kroužků je dostatečná, pokrývá celou škálu možných zájmů. Myslím, že nebude velký rozdíl mezi zájmy a nabídkou.

Hypotéza č.2

Předpokládám, že jsou rozdíly mezi způsoby trávení volného času chlapců a dívek. Chlapci se více zajímají o sport a dívky o kroužky s estetickým zaměřením.

Hypotéza č.3

Předpokládám, že děti z města navštěvují více kroužky, než děti z vesnice, kde není nabídka tak pestrá, jak ve městě.

4.3 Vlastní výzkum

Na základě charakteru výzkumného problému jsem k řešení zvolila kvantitativní výzkum, jako vzorek jsem použila náhodný výběr, který proběhl losováním.

Rozhodla jsem se zhotovit dotazník, protože je jednou z metod, která patří k poměrně rychlému zjišťování informací od velkého počtu jedinců v poměrně krátkém čase.

Dotazník, který jsem použila pro sběr dat k výzkumu byl anonymní a skládal se z 11 otázek. Použila jsem otázky jednak uzavřené, kde byly napsané hotové odpovědi, tak otázky polouzavřené, kde žáci mohli odpověď ještě doplnit a jednu otázku otevřenou.

Za základní soubor považuji žáky 5. tříd základní školy Pod vinohrady v Uherském Brodě.

Základní škole jsem poskytla 120 dotazníků, návratnost byla 100%.

4.4 Organizovaná zájmová činnost v Uherském Brodě

4.4.1 Zájmové kroužky při škole

- 1) **Žurnalistický kroužek** pro 1. a 2. stupeň ZŠ. Hlavní náplní je vydávání časopisu. Zájem o žurnalistiku se objevuje často. Děti mají možnost pod vedením pedagoga prakticky si vyzkoušet shromažďování informací, psaní článků, práci na počítači, úpravu textu, doplnění fotografiemi. Vytváření vlastního časopisu je tvořivá činnost, které rozvíjí schopnosti psát slohové práce, udělat vtipný rozhovor, vytvářet rubriky přitažlivé pro žáky naší školy. Školní časopis je tisknut v malém počtu výtisků pouze pro potřeby ZŠ. Skupina, která se do vydávání časopisu pustí, bývá obvykle stabilní, vydrží od 6. až do 9. třídy.
- 2) **Počítačový kroužek** – obsahem činnosti je naučit se pracovat s počítačovými programy a internetem. Nezapomíná se ani na nejoblíbenější činnost – počítačové hry. Pod dohledem a vedením pedagoga pracuje maximálně 30 žáků. Na rozdíl od hodin výpočetní techniky je práce podle individuálního zájmu. Nenásilnou a zábavnou formou získávají základní informace o práci na PC. Na škole jsou dvě počítačové pracovny se 30 počítači. Pracovny jsou vybaveny tiskárnou, kopírkou, skanem, internetem. Žáci mají k dispozici CD a DVD s výukovými programy i počítačovými hrami.
- 3) **Kouzelná laboratoř** – tento kroužek je pro děti, kteří by chtěli ohromit své kamarády, rodiče a známé působivými kouzelnickými triky. Veškeré pokusy a triky se provádí zábavnou formou a vše se děje za pomoci jednoduchých základních fyzikálních, chemických a biologických zákonitostí. Děti již dokázaly přinutit sopku,

aby chrlila červenou lávu, zařídily, aby láhev sama bez pomoci nafoukla balónek a další působivé triky. A vůbec nevádí, že v laboratoři bádají vedle prvňáčku třetíáci nebo čtvrtáci. V laboratoři jsou všichni jedna parta, která se ani chvíli nenudí.

- 4) **Sportovní příprava** – pro žáky 4. – 8. ročníků. Obsahem jsou různé druhy sportovních aktivit podle zájmu skupiny a ročního období. Cílem je zapojit do sportovních činností žáky, kteří mají o sport zájem. Rekreační sport přináší relaxaci a radost z pohybu. Pestrost nabízených sportů je podmínkou, aby nabídka vyhovovala nejširší základně. U dívek převládá aerobik, u chlapců florbal, který je na škole hodně populární. K dispozici je tělocvična, sportovní hala a hřiště.
- 5) **Míčové hry** - volný čas před vyučováním mohou děti strávit v tělocvičně nebo hale, kde je možné zahrát si volejbal, basketbal, minikopanou, florbal...Každý den je možnost jiné volby. Dobrovolná činnost, která může být pro někoho pravidelná, pro jiného jen nárazová. Nepíše se docházka, kdo má chuť, přijde. Často haly a tělocvičny využívá školní družina k ranním i dopoledním aktivitám.

4.4.2 Dům dětí a mládeže

Dům dětí a mládeže Svět je středisko pro volný čas dětí a mládeže, fungující v Uherském Brodě od roku 1966. Vzhledem k letitým zkušenostem se může DDM v současné době pochlubit kvalitní a pestrou nabídkou zájmových útvarů a kroužků všech kategorií rozdělených do několika oddělení. Nedílnou součástí činnosti DDM je bezpočet příležitostných akcí, soutěží, sportovních dnů, zajímavých přednášek a seminářů, které zajišťují jak interní tak externí pracovníci, tak i dobrovolníci.

DDM nabízí 85 zájmových kroužků. Každoročně se otvírají jen ty, které se naplní minimálním požadovaným počtem dětí. Do své práce jsem vybrala pouze několik kroužků, které se v letošním roce otevřely a které jsou určeny mnou zkoumané skupině žáků 1. stupně.

- 1) **Rybářský kroužek** – žáci získávají znalosti o základech rybářské techniky. Pomáhají při ekologických akcích, čištění okolí vodních ploch. Pro rybáře jsou pořádány soutěže. Kromě klubovny je nejčastěji najdete u rybníků nebo potoků.
- 2) **Mlsoun** – děti se seznamují se základy stolování a přípravou tradičních i exotických jídel. Připravují občerstvení při různých akcích, ale hlavně si vaří pro sebe a těší se na společné stolování a povídání.

- 3) **Šachy** – učí základní pravidla hry šachů a dalších deskových her. Rozvoj logického a kombinačního myšlení. Je pozitivní pro rozvoj celé osobnosti.
- 4) **Keramický kroužek** – žáci získávají základní dovednosti v práci s hlinou, modelování, vypalování a glazurování prostorových i plošných výrobků. Učí se nové techniky uměleckého ztvárnění.
- 5) **Počítače** – žáci se učí základům výpočetní techniky, práce s programy a internetem.
- 6) **Esperanto** - je dětský pěvecký sbor, děti se účastní pěveckých vystoupení a pěveckých soutěží u nás i v zahraničí
- 7) **Švadlenka** – dívky se šít na stroji, batikovat, vyšívát různými stehy, zkouší si navrhovat modely oblečení
- 8) **Malý zdravotník** – děti se učí základy první pomoci, pomáhat druhým, účastní se exkurzí k záchranářům
- 9) **Mažoretky, gymnastika, aerobic, taneční kroužek** – určeno hlavně pro dívky, věnují se nácvičce základních prvků sestav, účastní se soutěží a připravují vystoupení pro různé akce
- 10) **Míčové hry** – jsou v kategorii pro žáky 1. – 5. tříd zastoupeny oddíly volejbalu, basketbalu a stolního tenisu, tréninky probíhají ve sportovní hale.
- 11) **Bojové sporty (kick box, sebeobrana)** – seznamují nejmladší se základními prvky a principy bojových umění. Využívají hlavně tělocvičnu I. ZŠ.

DDM je instituce, jejíž hlavní náplní práce jsou volnočasové aktivity. Nabídka je velmi pestrá a široká. Převahu mají sportovně zaměřené kroužky. Výběr zájmových útvarů je podmíněn zaměřením vedoucích kroužků i materiálními podmínkami.

4.4.3 Organizace Sokol

Po revoluci se velké kluby jako je fotbal, tenis nebo hokej osamostatnili. Tento proces transformace za sebou zanechal velké množství dluhů. Po několika letech jednání, hledání sponzorů a dobrovolné brigádnické činnosti se podařilo nejen dluhy vyrovnat, ale i zrekonstruovat sportovní halu a ubytovnu. V Sokole jsou nyní následující oddíly: basketbal, kulturistika, plavání, šachy, turistika a volejbal.

4.4.4 Organizace Orel

Tato křesťanská sportovní organizace se v Uherském Brodě specializuje na florbal, fotbal a tenis. Je určena pro děti již od šesti let. Mají k dispozici svůj vlastní stadion "Orlák", využívají také tenisové kurty. Orel se věnuje též kultuře, pořádají různé zájezdy a velmi oblíbené jsou cyklopoutě.

4.4.5 Skauting

Má v UB již devadesátiletou tradici – s malými přestávkami, byl několikrát likvidován a opět dáván dohromady. Nebyly klubovny, skauti byli neustále hlídáni. Současnost brodských skautů je bohatá. Mimo obvyklou činnost se věnují také charitě – v současné době se angažují v projektu Pomozte dětem.

4.4.6 Kynologický klub

Pomáhá dětem s výcvikem psů. Učí se základní pokyny. Pro děti a jejich psy bývají vyhlášovány soutěže v různých kategoriích – psy soutěží v poslušnosti, hodnotí se také podoba psa a psovoda. Soutěže se účastnili letos děti od 5 do 15 let. Získali již spoustu ocenění, mimo jiné i na mistrovstvích republiky.

4.4.7 Turistický klub

Je určen zájemcům o turistiku. Žáci poznávají okolí Uherskobrodsko, památky lidového stavitelství a jedinečnou přírodu Bílých Karpat. Pomáhají při ochraně přírody, opravují značení turistických značek, čistí po sezóně turistické trasy. Podle ročního období se kromě turistiky zabývají i cykloturistikou a lyžováním.

4.4.8 ZUŠ

Nabízí dětem hudební, taneční, výtvarný a literárně – dramatický obor.

Hudební obor – zahrnuje hru na hudební nástroj (např. na klavír, kytaru, dechové nástroje, bicí, smyčcové nástroje a akordeon), hudební nauku a pěvecký sbor. Žáci hudebního oboru se podílí na přípravě vánočních koncertů a vystupují na kulturních akcích města.

Taneční obor – taneční orchestr představuje své umění na vlastních koncertech, vydal 2 CD, vystupuje každoročně na uherskobrodském jarmarku, pivních slavnostech, na

Domě Kultury při různých příležitostech. Zaměřuje se také na výuku baletu a moderních tanců. Taneční obor je na vysoké úrovni.

Výtvarný obor – rozvíjí u dětí estetické cítění a výtvarné nadání. Kromě tradičních metod malování se vyučují i metody netradiční (práce s textilem, prostorové projekty...)

Literárně – dramatický – zde si děti osvojují základy recitace, poznávají, co všechno je nutné udělat k nastudování divadelního představení, aby je pak předvedli svým nejbližším.

ZUŠ je umístěna v budově kláštera v Uherském Brodě.

4.5 Akce města pro děti

Vedle zájmové činnosti s dětmi realizované v kroužcích nebo mimoškolní výuce, je v Uherském Brodě pořádána celá řada akcí pro žáky ZŠ. Některé se pravidelně opakují a převážně o nich bych se chtěla krátce zmínit chronologicky po měsících.

Pořady, soutěže pro děti pořádá město, škola, DDM, a další organizace a kluby. (*Brodský zpravodaj*, Městský úřad v Uherském Brodě, 2006, 2007, čtrnáctideník)

Leden

- Maškarní karneval – soutěž o nejlepší masku, tanec, soutěže, hry pod hlavičkou České katolické charity
- O vlku a kůzlátkách – loutková pohádka v podání divadla Brod
- Pohled do historie – výstava děl žáků výtvarného oboru ZUŠ
- 1. ples Berušek – k tanci a poslechu hrají členové Tanečního orchestru ZUŠ

Únor

- Divadlo bez zvířat – interpretace současného francouzského dramatického textu v podání liter.- dram. oboru při ZUŠ
- Zimní střelecké závody – soutěž o nejlepšího střelce, v tělocvičně III. ZŠ Na Výsluní
- Veselé bruslení – výuka bruslení, soutěže, na zimním stadionu
- O zlatou pátku – turnaj v ping-pongu, ve velkém sále DDM

Březen

- Promítání pohádek – program pro nejmenší, velký sál DDM
- Kraslice 2007 – tradiční předvelikonoční ukázky lidové výroby

Duben

- Den země – soutěž o nejvíce nasbíraných plastových lahví, přednášky z oblasti ekologie, ochrany přírody
- Velikonoční jarmark – pořádají žáci a učitelé II. ZŠ Pod Vinohrady
- 34. Zlatá bruslička – soutěž o nejlepšího bruslaře

Květen

- Akademie ZŠ – prezentace školy vystoupením žáků, recitace, sborový zpěv, tanec, aerobik, gymnastika, divadelní scénky...
- Olympiáda školních družin – soutěžní klání děvčat a chlapců ŠD
- Brodské zpívánky 2007- soutěžení v různých kategoriích v oblasti zpěvu

Červen

- XVII. Brodský jarmark – pouťové atrakce
- Rybářské závody dětí a mládeže – konaná na Ordějovské přehradě
- II. ročník modelářské výstavy – letadla, kosmická technika spojená s pozorováním slunce

Červenec

- Družinové stanování – děti si za pomoci rodičů postaví stany a pak už je čeká dobrodružství až do rána
- Sportovní příměstský tábor – pro žáky 1. – 6. tříd, hlavní náplní jsou rozmanité pohybové aktivity

Srpen

- Velkoplošné promítání pro děti na hvězdárně - odpoledne plné povídání a promítání
- Medový den – ukázky stáčení medu, ochutnávky medu i medového pečiva, povídání o včelách, ukázka odlévání svíček ze včelího vosku

Září

- Olympijský den zdraví – pod záštitou města UB, na programu jsou různé sportovní aktivity, např. sprint, skok daleký, běh, člunkový běh, hod kriketovým míčkem...
- Den bez aut – zábavný program pro děti a mládež
- Sportovní odpoledne pro celou rodinu – pro děti připraveny soutěže o ceny, skákací hrad a trampolína

Říjen

- Růžencová pouť – pouťové atrakce, kolotoče, houpačky...nepostradatelná cukrová vata a množství stánků s hračkami a sladkostmi
- Fotografická soutěž – vyfoť strom – krále říše rostlin, pořádá DDM

Listopad

- VII. Hudební podvečer – koncert tanečního orchestru ZUŠ
- Svět očima skutečnosti a fantazie – vernisáž mezinárodní dětské výtvarné soutěže

Prosinec

- II. Vánoční Vinohradský jarmark – zpívání koled, prezentace vánočních ozdob a výrobků žáků, pořádá ZŠ Pod Vinohrady
- Vánoční benefiční koncert – vystoupí šest pěveckých souborů, výtěžek koncertu se dělí mezi děti ze Sociálního ústavu pro mládež v UB a mezi děti z Tanzanie

5 VÝSLEDKY

5.1 Vyhodnocení dotazníků

Celkem bylo vyhodnoceno 120 dotazníků. Z města bylo 71 žáků, z vesnice 49 žáků. Dívek bylo 58 a chlapců 62. Průměrný věk byl 10 let.

Otázka č.1

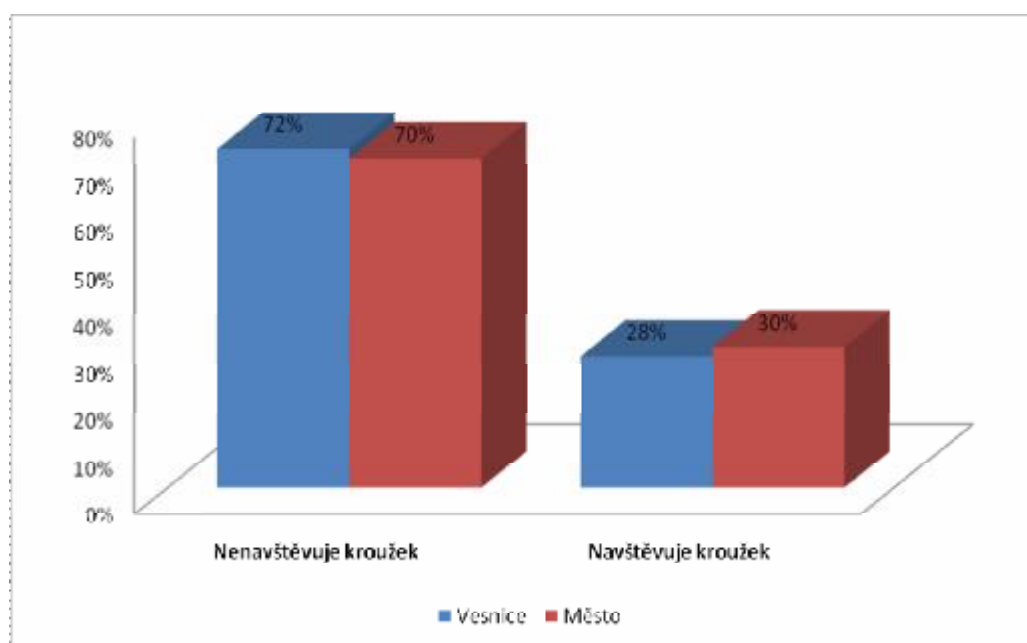
Navštěvuješ nějaký kroužek, který organizuje škola?

Zájemový kroužek, který organizuje škola navštěvuje ze všech dotazovaných 29%.

V grafu č.1 vidíme návštěvnost zájemových kroužků ve městě a na vesnici. Vesnické děti navštěvují kroužky, které organizuje škola ve 28% , zatímco městské děti pouze ve 32%.

	Nenavštěvuje kroužek	Navštěvuje kroužek
Vesnice	72%	28%
Město	70%	30%

Tabulka č.:1 Návštěvnost zájemových kroužků, které organizuje škola

Graf č.:1 Návštěvnost zájemových kroužků, které organizuje škola

Otázka č. 1 byla doplněna podotázkou:

„Pokud ano, jaký?“

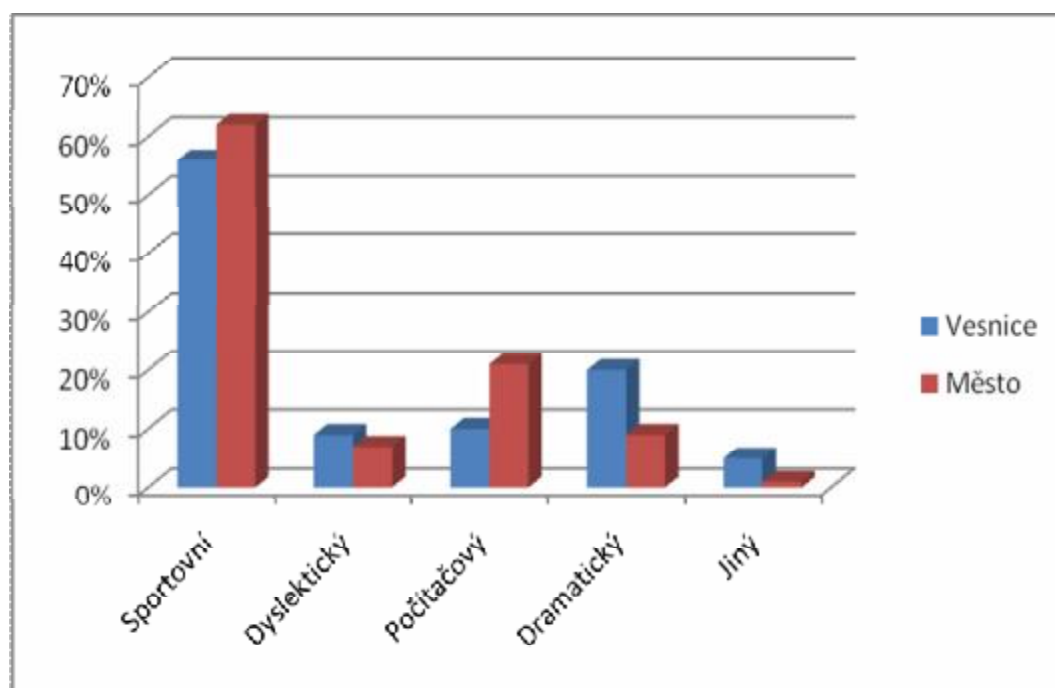
Jestliže žáci zatrhlí odpověď ano, na volný řádek vypsaly, které kroužky navštěvují. Každá škola většinou organizuje zájmové kroužky podobného charakteru, proto jsem je shrnula do 5 kategorií.

Do sportovního kroužku patří florbal, volejbal, aerobik a sportovní příprava.

V kategorii jiné kroužky je zařazen kroužek žurnalistický a kouzelná laboratoř.

	Sportovní	Dyslektický	Počítačový	Dramatický	Jiný
Vesnice	56%	9%	10%	20%	5%
Město	62%	7%	21%	9%	1%

Tabulka č.:2 Návštěvnost zájmových kroužků, které organizuje škola

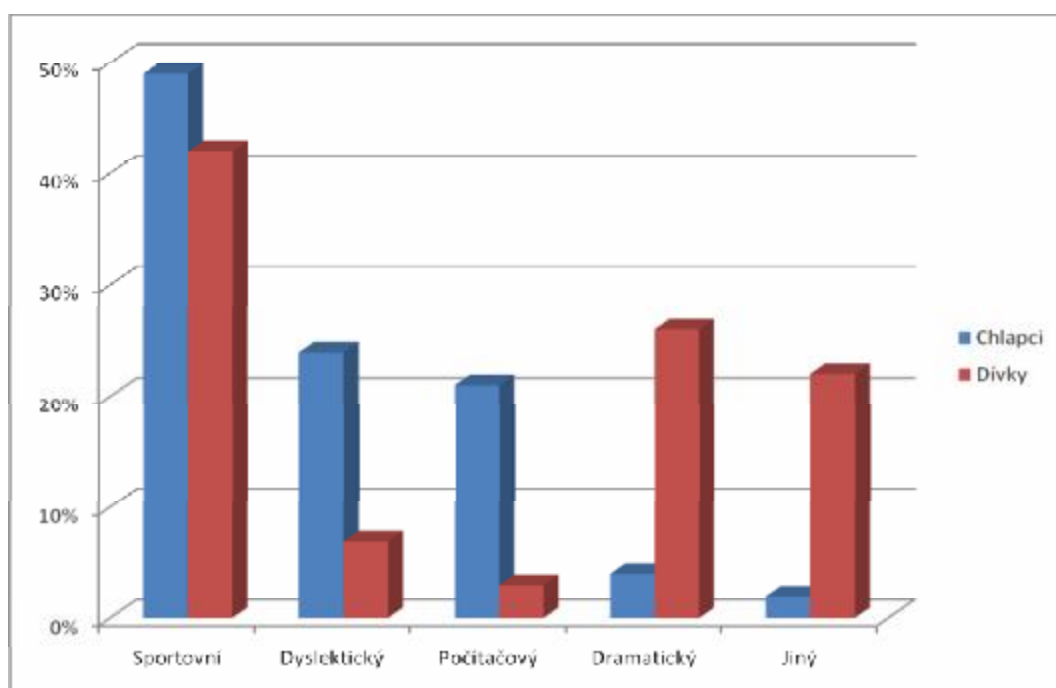
Graf č.:2 Návštěvnost zájmových kroužků, které organizuje škola

Z grafu č. 2 je možné vidět mírné rozdíly ve výběru zájmových kroužků. Městské (62%) i vesnické děti (56%) upřednostňují sportovní kroužky. Počítačový kroužek mají městské děti na druhém místě (24%), následuje dramatický (9%), dyslektický (7%), jiný (1%). Na vesnici je na druhém místě dramatický (20%), dále počítačový (10%), dyslektický (9%), jiný (5%).

Graf č. 3 ukazuje rozdílnost při výběru zájmového kroužku podle pohlaví. Shoda panuje opět při sportovním kroužku, které obě pohlaví navštěvují nejčastěji, chlapci (49%), ale ve větší míře než dívky (42%). Dívky pak dále rády navštěvují tyto zájmové kroužky: dramatický (26%), jiný (22%), dyslektický (7%) a počítačový (3%). U chlapců je to jinak, druhé místo patří dyslektickému kroužku (24%), dále pak počítačový (21%), dramatický (4%) a jiný (2%).

	Sportovní	Dyslektický	Počítačový	Dramatický	Jiný
Chlapci	49%	24%	21%	4%	2%
Dívky	42%	7%	3%	26%	22%

Tabulka č.:3 Návštěvnost zájmových kroužků, které organizuje škola

Graf č.:3 Návštěvnost zájmových kroužků, které organizuje škola

Otázka č. 2

Co tě vedlo přihlásit se do tohoto kroužku?

a/ zájem o obor

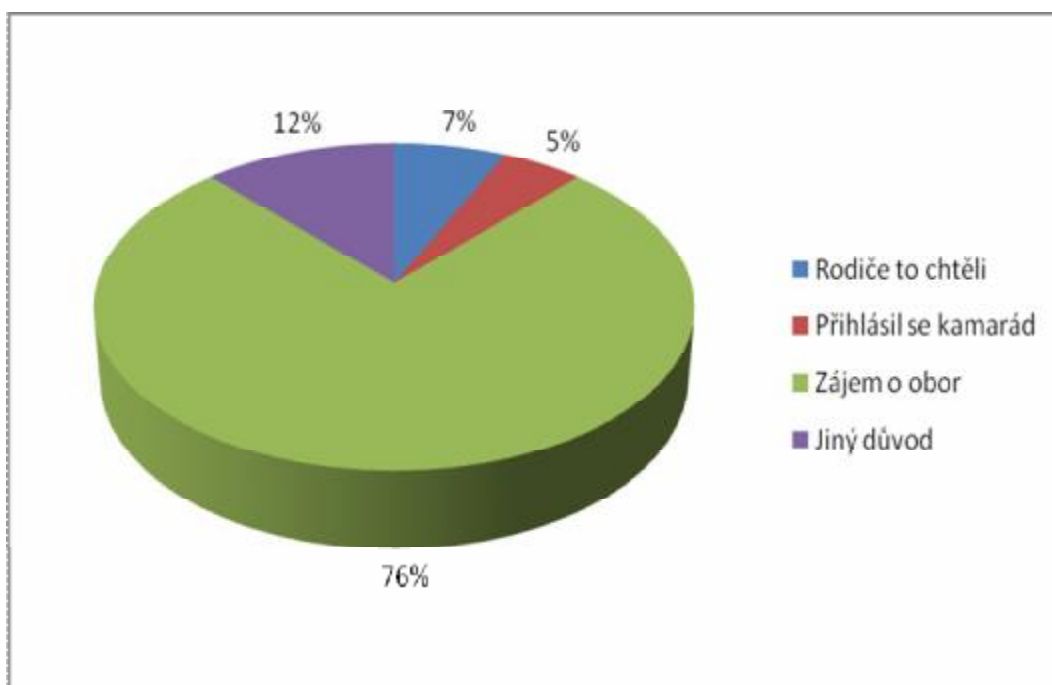
b/ přihlásil se kamarád

c/ rodiče chtěli, abych do kroužku chodil

d / jiný důvod, napiš

Otázku č. 2 vyplnili ti žáci, kteří odpověděli u otázky č .1 ANO. Tato otázka polouzavřená, žáci si mohli vybrat z nabídky odpovědí nebo napsat svoji jinou odpověď.

Z grafu č. 4 zcela jasně vyplývá, že nejvíce respondentů uvedlo, že se do kroužku přihlásili pro zájem o obor (76%). Odpověď b/ zahrlo 5 % žáků. Odpověď c/ překvapivě 7% žáků, kdy rodiče chtěli, aby žák do kroužku chodil. Jiný důvod uvedlo 12% respondentů. Tyto jiné důvody byly: „doma se nudím“, „tomuto oboru se chci věnovat i v dospělosti“ a „přihlásil jsem se na radu paní učitelky“.

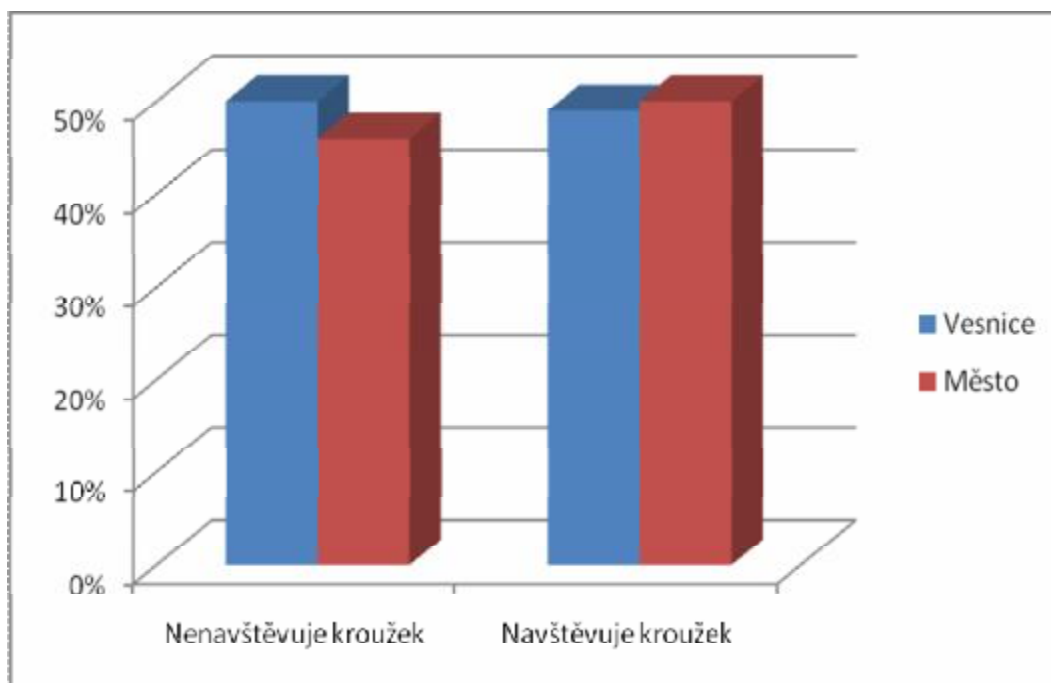
Graf č.:4 Důvod přihlášení do kroužku

Otázka č. 3**Navštěvuješ nějaký kroužek, který neorganizuje vaše škola?**

Zájemový kroužek, který neorganizuje škola navštěvuje ze všech dotazovaných 55%. Graf č. 5 nám ukazuje, že návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola je celkem vyrovnaný. Přesto žáci ve městě navštěvují tyto kroužky více (54%) než žáci na vesnici (49%).

	Nenavštěvuje kroužek	Navštěvuje kroužek
Vesnice	51%	49%
Město	46%	54%

Tabulka č.:4 Návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola

Graf č.:5 Návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola

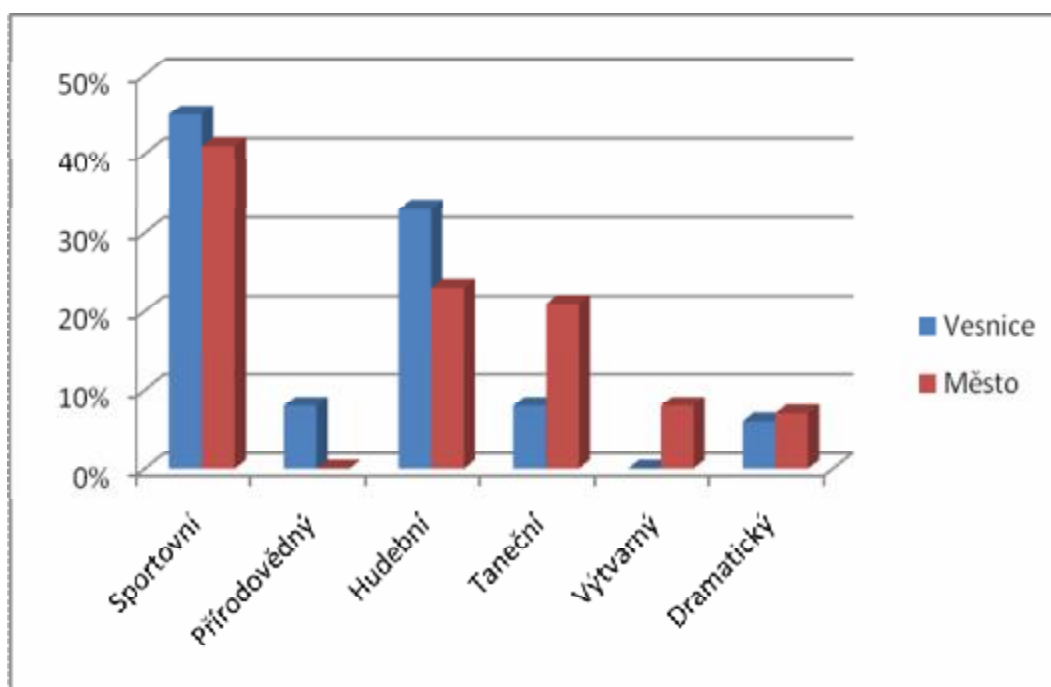
Otázka č. 3 byla doplněna podotázkou:

„Pokud ano, jaký?“

Tato otázka byla podobná otázce č. 1, jen s tím rozdílem, že tato otázka se týká zájmových kroužků, které neorganizuje škola.

	Sportovní	Přírodovědný	Hudební	Taneční	Výtvarný	Dramatický
Vesnice	45%	8%	33%	8%	0%	6%
Město	41%	0%	23%	21%	8%	7%

Tabulka č.:5 Návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola

Graf č.:6 Návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola

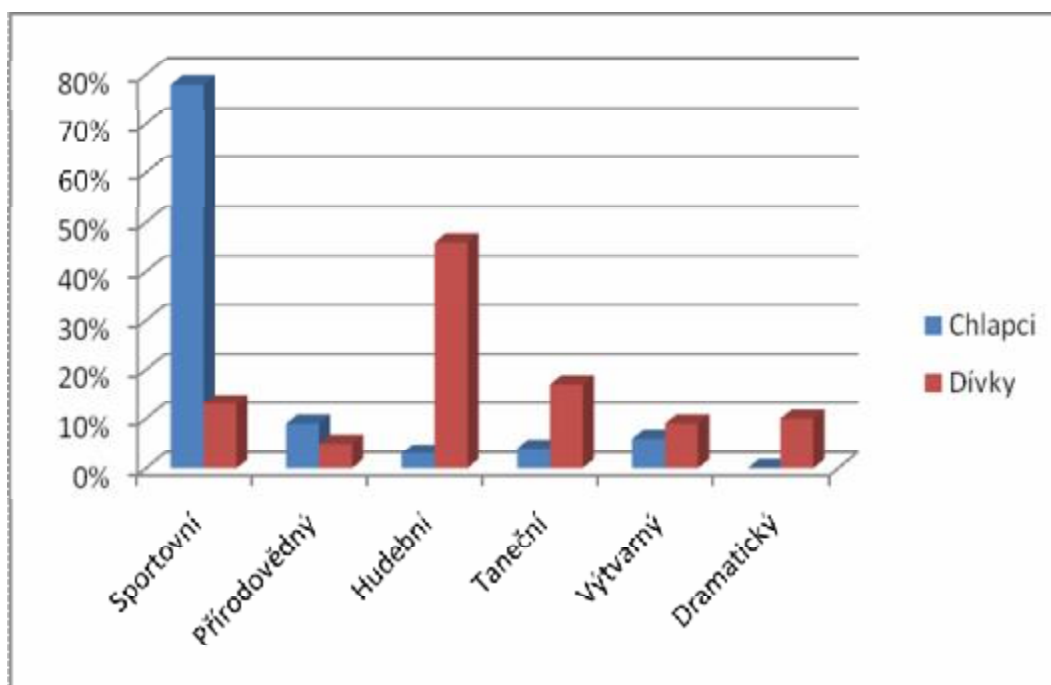
Kroužky jsem shrnula do 6 kategorií. Sportovní kroužek navštěvuje nejvíce dětí, do této sportovní kategorie psali žáci tyto sporty: fotbal, basketbal, florbal, hokej, plavání, stolní tenis, volejbal, bojová umění, aerobik. Graf č. 6 nám ukazuje, že na vesnici (45%) i ve městě (41%) je nejnavštěvovanější sportovní kroužek. Dále s 33% na vesnici a 23% ve

městě je navštěvována hra na hudební nástroj. Mezi dětmi na vesnici je dále oblíben přírodovědný a taneční kroužek, oba s 8%, dále je to dramatický se 6%. O výtvarný kroužek na vesnici není zájem. Ve městě je na třetím místě taneční kroužek (21%), dále výtvarný (8%), dramatický (6%), přírodovědný kroužek z města nevedl nikdo.

Pokud se podíváme na zájmy podle pohlaví, na první pohled vidíme rozdíly v zájmech dívek a chlapců. Tabulka č. 6 nám říká, že 78% chlapců navštěvuje sportovní kroužek, dívek pouze 17%. Rozdíl je viditelný na grafu č. 7. Dívky upřednostňují hudební (46%) a taneční (17%) kroužek.

	Sportovní	Přírodovědný	Hudební	Taneční	Výtvarný	Dramatický
Chlapci	78%	9%	3%	4%	6%	0%
Dívky	13%	5%	46%	17%	9%	10%

Tabulka č.:6 Návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola

Graf č.:7 Návštěvnost zájmových kroužků, které neorganizuje škola

Otázka č. 4

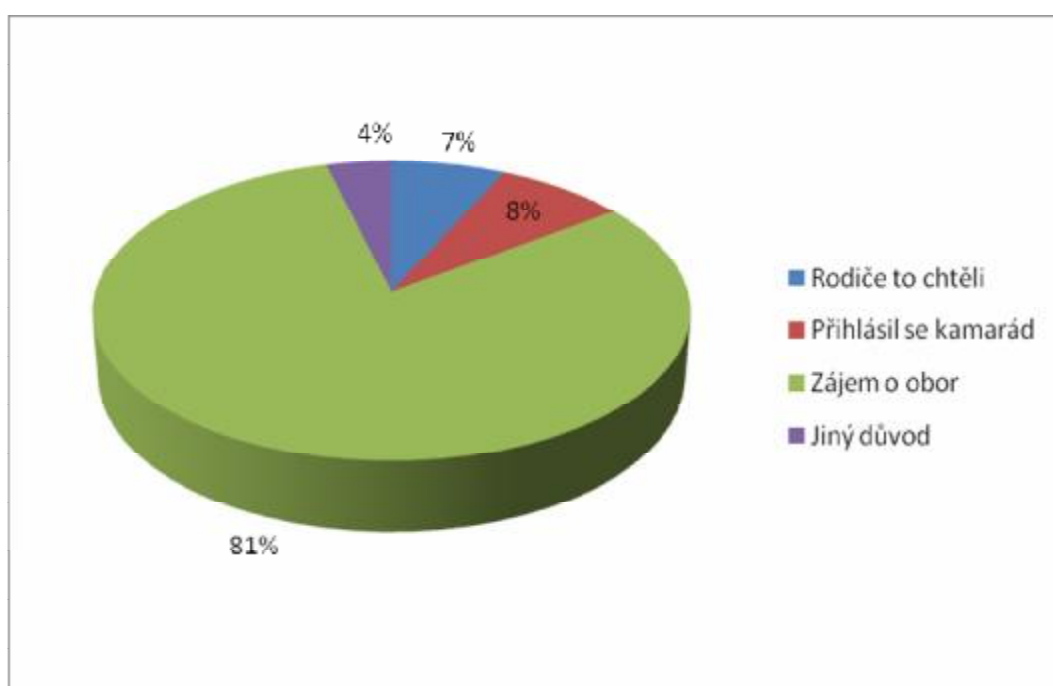
Co tě vedlo přihlásit se do tohoto kroužku?

a/ zájem o obor

b/ přihlásil se kamarád

c/ rodiče chtěli, abych do kroužku chodil

d/ jiný důvod, napiš

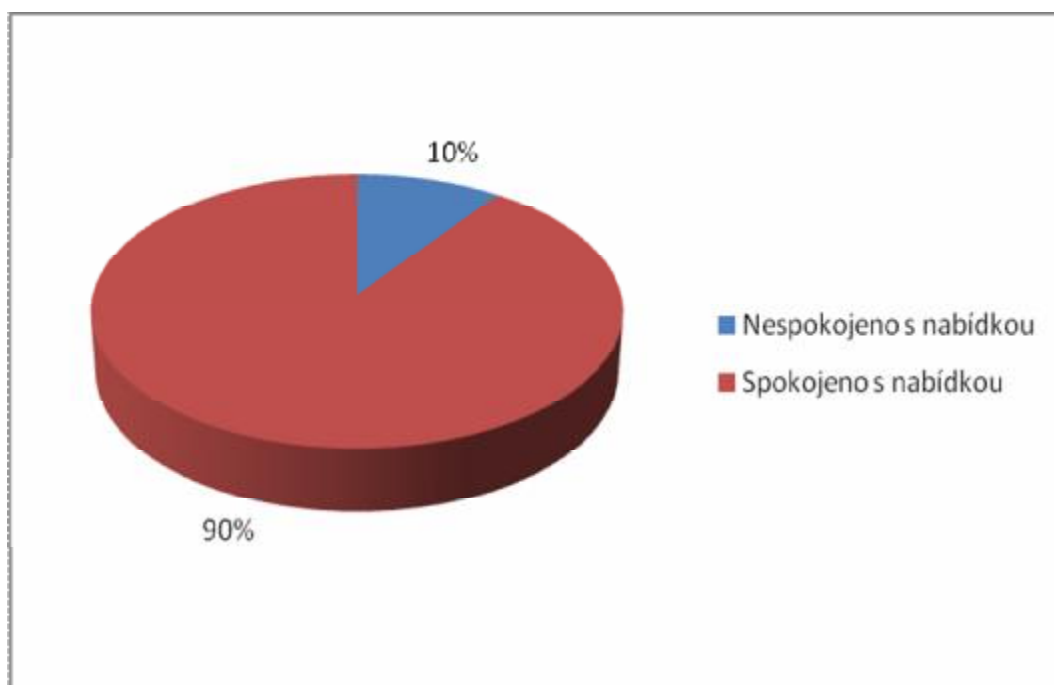
Graf č.:8 Důvod přihlášení do kroužku

Na tuto otázku odpovídali ti žáci, kteří v předchozí otázce odpověděli ANO. Na grafu č. 8 vidíme, že nejvíce respondentů (81%) označilo možnost a/, tedy zájem o obor. 8% získala odpověď b/ a 7% získala odpověď c/. Možnost d/ jiný důvod zadržela 4% respondentů. Za důvody uváděli: „chci se tomuto oboru věnovat v dospělosti“, „abych se něco naučil“, „mé přání bylo hrát na hudební nástroj“.

Otázka č.5

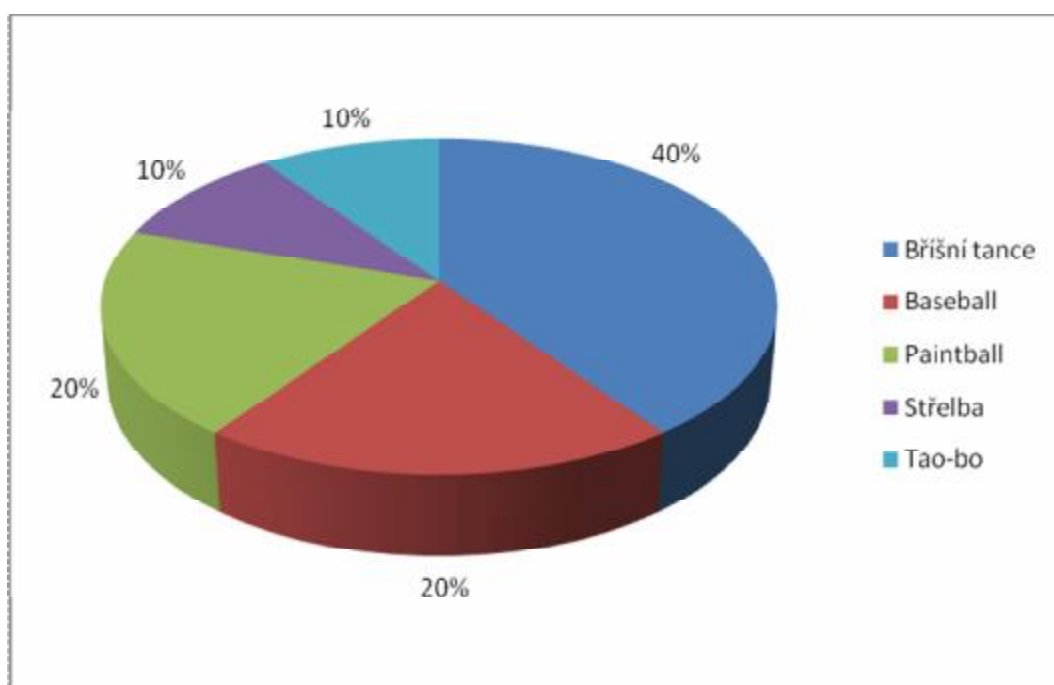
Jaká nabídka ti v Uherském Brodě chybí? Do jakého kroužku (sportovního oddílu, kurzu apod.) bys rád chodil, ale v UB žádný takový není?

Z grafu vidíme, že s nabídkou zájmové činnosti je spokojeno 90% dětí, což je naprostá většina.

Graf č.:9 Spokojenost s nabídkou zájmových kroužků

Pouze 10% uvedlo, že jim tady chybí zájmový kroužek, do kterého by rádi chodili. Jednalo se o tuto zájmovou činnost: 40% břišní tance, 20% baseball, 20% paintball, 10% střelba a 10% tae-bo.

Graf č.:10 Kroužky, které by děti chtěly

Otázka č. 6

Kdyby sis mohl vybrat, co bys ve svém volném čase dělal nejraději?

a/ sportování

b/ sledování televize

c/ hraní her na počítači

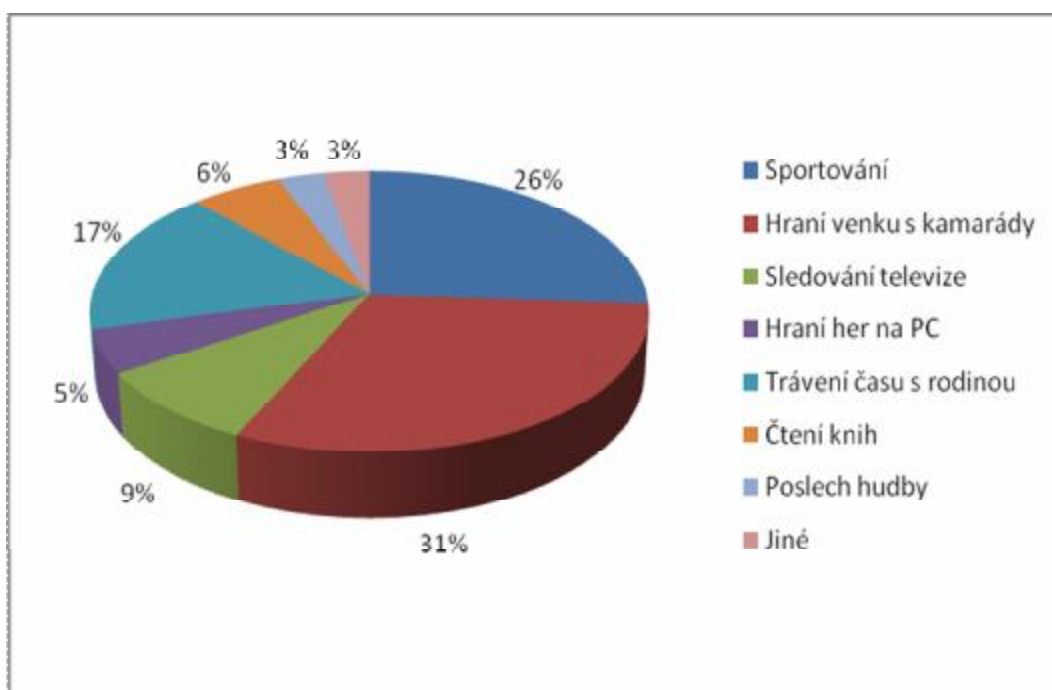
d/ hraní si s kamarády venku

e/ čtení knih

f/ poslouchání hudby

g/ trávení volného času s rodiči a sourozenci

h/ jiné, napiš

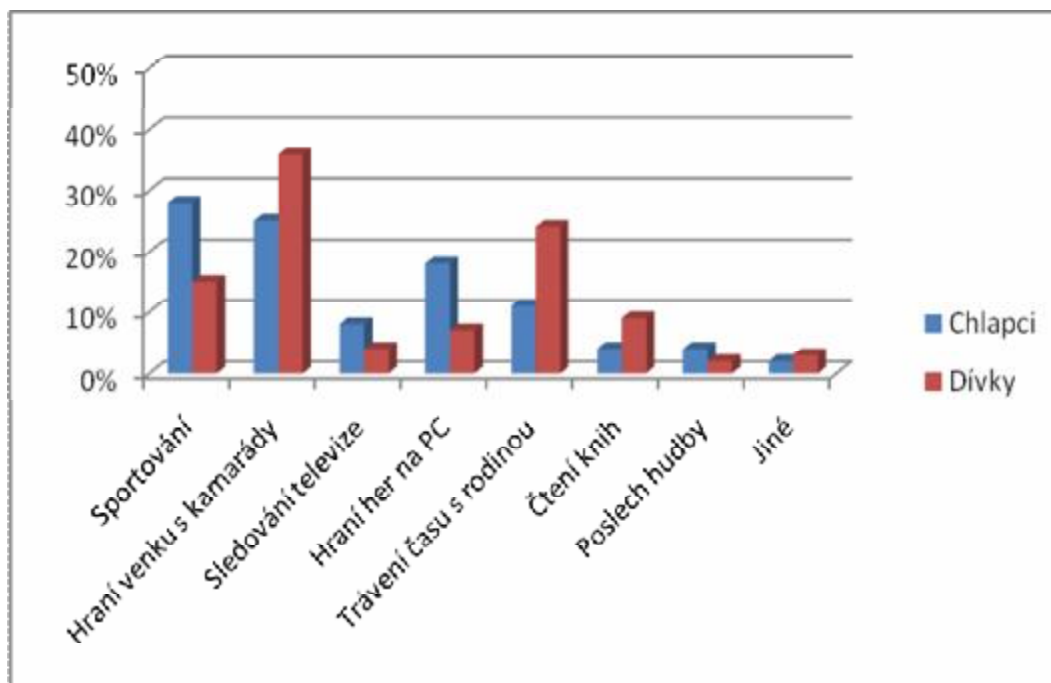

Graf č.:11 Činnosti, které by děti dělaly nejraději

Podíváme-li se na graf č. 11, jasně zde vidíme, že 31% žáků pátého ročníku by nejraději trávil svůj volný čas venku s kamarády, 26% žáků by sportovalo. Je zajímavé, že 17% dětí by trávil svůj volný čas s rodiči a sourozenci.

	Sportování	Hraní venku s kamarády	Sledování televize	Hraní her na PC	Trávení času s rodinou	Čtení knih	Poslech hudby	Jiné
Chlapci	28%	25%	8%	18%	11%	4%	4%	2%
Dívky	15%	36%	4%	7%	24%	9%	2%	3%

Tabulka č.:7 Rozdělení zájmů podle pohlaví

Graf č.:12 Rozdělení zájmů podle pohlaví

Graf č. 12 nám ukazuje rozdílnost mezi zájmy chlapců a dívek. Chlapci by nejraději sportovali (28%), zatímco dívky by trávily volný čas venku s kamarády (36%). Dále je to u dívek trávení volného času s rodiči ve 24%, potom následuje sportování s 15%. Chlapci na druhém místě uváděli trávení volného času s kamarády (25%) a hraní na PC (18%).

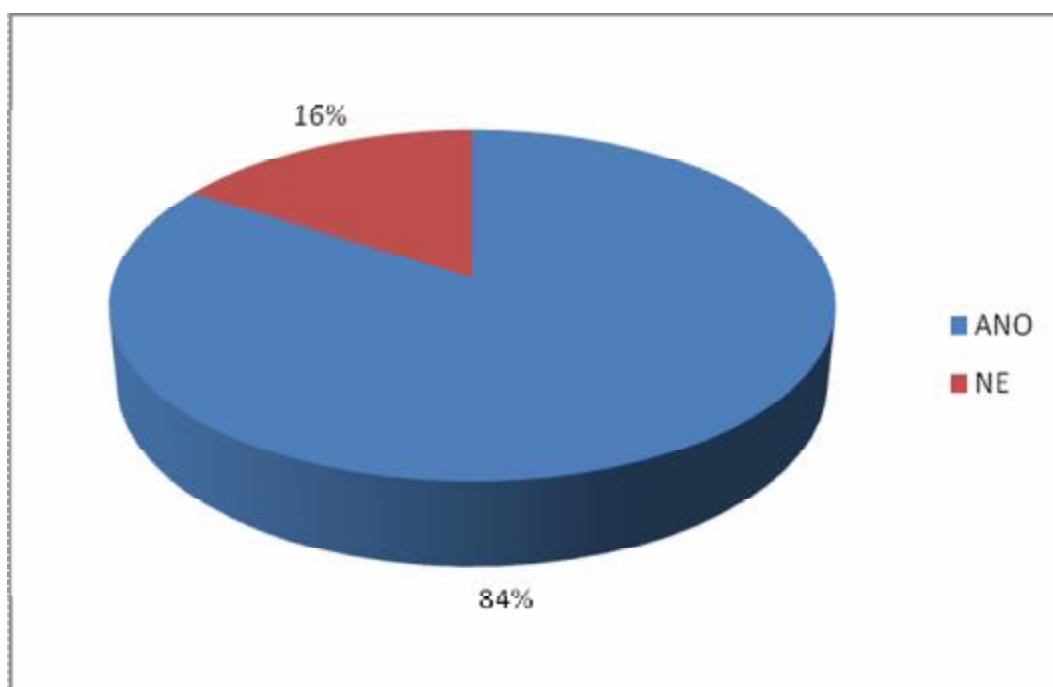
Kdo zvolil možnost h/, přidal vlastní odpověď. Tuto otázku vybrali 2% chlapců a 3% dívek. Odpovědi byli: „nejraději bych jezdila na koni“, „hrála na flétnu“, chlapci by se nejraději starali o zvířata.

Otázka č. 7

Myslíš, že máš dostatek volného času?

ANO NE

Pokud ne, kolik času bys potřeboval na své koníčky denně?

Graf č.:13 Dostatek volného času

Graf č.13 nám ukazuje, že 84% žáků si myslí, že má dostatek volného času. 16% uvedlo, že nemá dost času na své koníčky. Do podotázky uváděli, že by potřebovali 5 a více hodin pro své zájmy.

Otázka č.8

Jsou u vás ve městě (na vesnici) dostupná sportovní zařízení?

a/ posilovna

b/ zimní stadion

c/ tělocvična

d/ fotbalové hřiště

e/ plavecký bazén

f/ něco jiného, napiš

Tato otázka byla položená. Žáci však mohli zatrhnout více odpovědí a to podle toho, co u nich na vesnici nebo ve městě je za dostupné sportovní zařízení. Velké rozdíly zde nejsou, na vesnici chybí pouze zimní stadion a plavecký bazén.

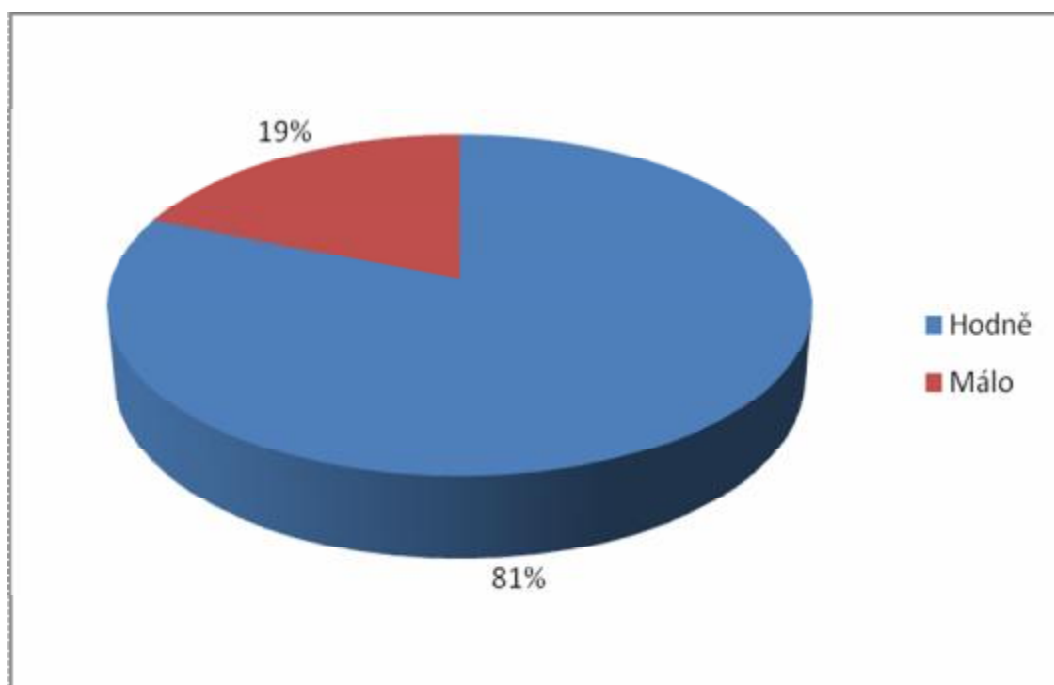
Mezi jiná zařízení uváděli žáci tenisové kurty na vesnici a cyklistickou stezku ve městě.

	Vesnice	Město
Posilovna	ANO	ANO
Zimní stadion	NE	ANO
Tělocvična	ANO	ANO
Fotbalové hřiště	ANO	ANO
Plavecký bazén	NE	ANO
Něco jiného	ANO	ANO

Tabulka č.:8 Dostupnost sportovních zařízení

Otázka č. 9**Kolik času trávíš s rodiči?****a/ hodně času****b/ málo času**

Tato otázka byla uzavřená a žáci si mohli vybrat pouze ze dvou odpovědí, málo nebo hodně času.

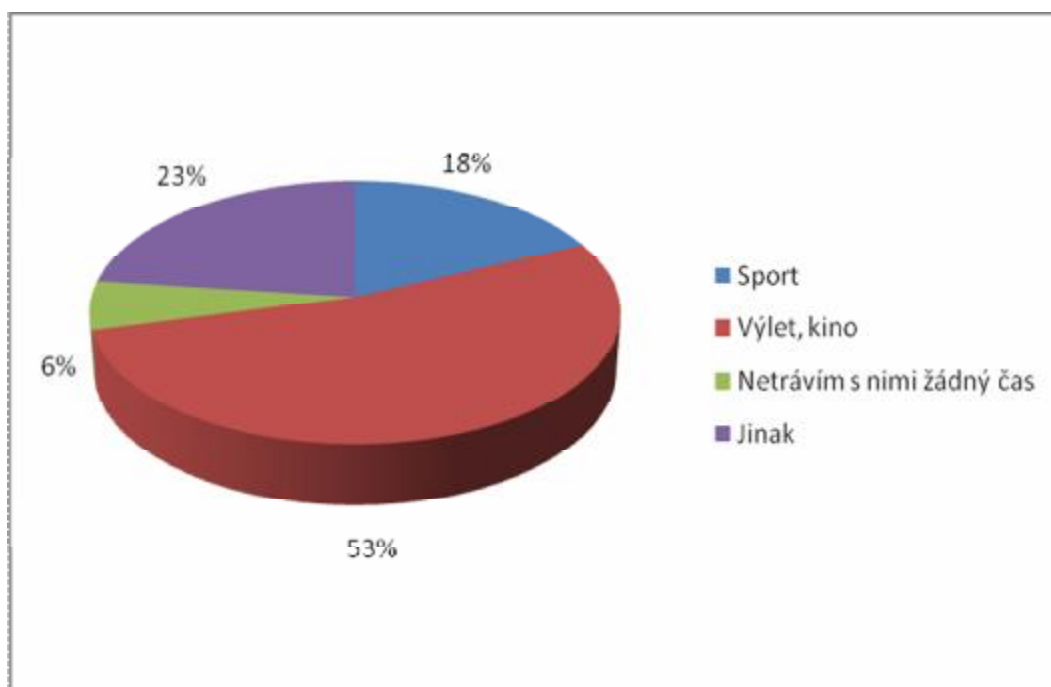

Graf č.:14 Trávení volného času s rodiči

Pro některé dítě znamená hodně času celé odpoledne, někomu stačí půlhodina. Pro každého tato hodnota znamená něco jiného. 19% dotazovaných si myslí, že tráví s rodiči málo času.

Otázka č. 10**Jak trávíš volný čas s rodiči?****a/ sport****b/ výlet, kino****c/ netrávím s nimi žádný volný čas****d/ jinak, napiš**

U této otázky mohli žáci zatrhnout více odpovědí, otázka byla polozavřená.

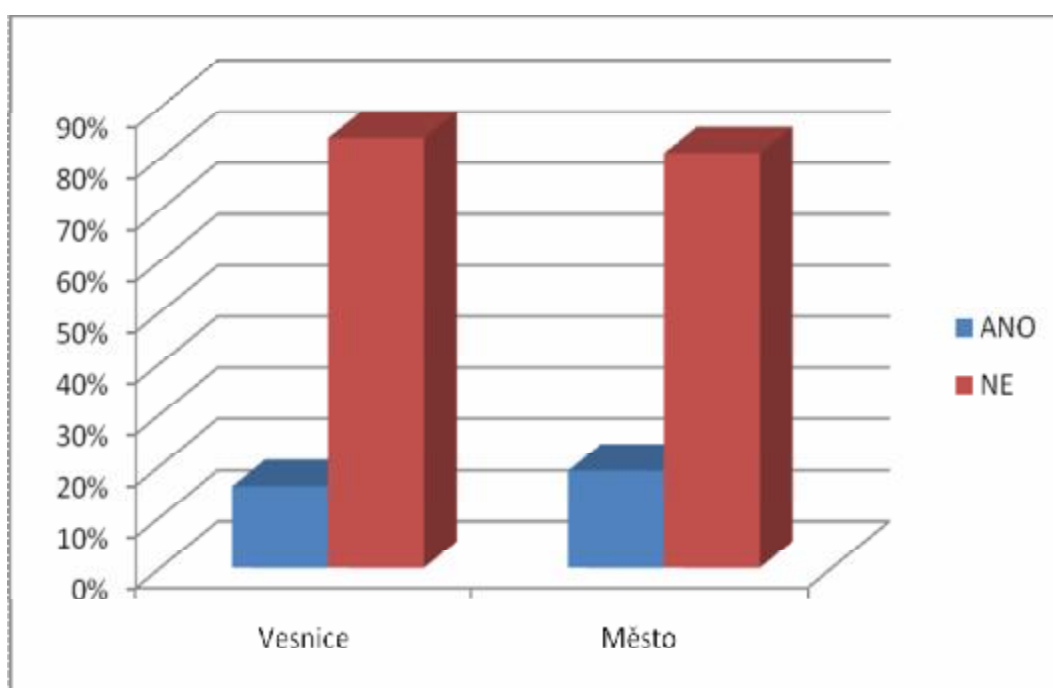

Graf č.:15 Trávení volného času s rodiči

Většina dotazovaných tráví s rodiči nějakým způsobem svůj volný čas. Pouze 6% žáků uvedlo, že s rodiči netráví žádný volný čas. 53% uvedlo, že nejčastěji chodí na výlety nebo do kina, 18% žáků s rodiči sportuje. Jinak tráví čas 23% dotazovaných. Objevily se zde odpovědi: „chodíme na návštěvy“, „pomáhám jim doma“, „jezdíme nakupovat“, „vaříme“, „hrajeme doma hry“, „díváme se společně na televizi“.

Otázka č. 11**Nudíš se často?****a/ ano****b/ ne**

U této uzavřené otázky si mohli žáci vybrat ze dvou odpovědí.

Graf č.:16 Trávení volného času s rodiči

Děti se nudí jak na vesnici, tak ve městě téměř stejně. Ve městě je to o 3% více. Ve městě je horší, když se děti nudí, neboť se mohou snadněji dostat do nežádoucí skupiny. Nuda vede také k sociálně patologickým jevům, proto bychom měli zajistit dětem co nejvíce zájmů, aby se nenudily.

5.2 Závěrečné shrnutí výsledků dotazníkového šetření, porovnání s hypotézami

Cílem mé práce bylo zmapování trávení volného času dětí 1. stupně základní školy na menším městě a odpovědi na zadané otázky.

* Jaké jsou rozdíly mezi zájmy dětí a nabízenými kroužky?

Pouze 10% dětí uvedlo, že jim chybí kroužek, do kterého by rádi chodily. Jedná se o břišní tance (40%), baseball (20%), paintball (20%), střelba (10%), tae-bo (10%).

Nabídka zájmové činnosti ZŠ, DDM, ZUŠ, Sokola, Orla je pestrá a zajímavá. Většina dětí si může vybrat kroužek podle libosti.

Míčové hry zde mají výborné materiální podmínky (tělocvičny, hala, sportovní hřiště, fotbalový stadion).

Myslím, že by nebyl problém přidat do nabídky ZUŠ břišní tance, do nabídky DDM střelbu a tae-bo.

Hypotéza: Nabídka kroužků je dostatečná, pokrývá celou škálu možných zájmů. Myslím, že nebude velký rozdíl mezi zájmy a nabídkou.

Hypotéza se potvrdila.

*Jaké jsou rozdíly mezi chlapci a dívkami?

Chlapci dávají přednost sportu a to jak ve škole (49%), tak mimo školu (78%). Jde převážně o florbal, volejbal a kopanou.

Dívky ve škole preferují také sportovní kroužky (42%), což bude tím, že je škola sportovně zaměřená neboť z kroužků mimo školu dávají dívky s velkým náskokem přednost hudebním oborům (46%), tanečním (17%), dramatickým (10%) a výtvarným (9%).

V neorganizovaných činnostech převládá u chlapců opět sport (28%), u dívek trávení volného času s kamarády (36%).

Hypotéza: Předpokládám, že jsou rozdíly mezi chlapci a dívkami. Chlapci se více zajímají o sport a dívky o kroužky s estetickým zaměřením.

Hypotéza potvrzena.

*Jaké jsou rozdíly mezi dětmi z města a vesnice?

V rámci školy navštěvuje kroužek 28% žáků z vesnice a 30% žáků z města.

Kroužky, které neorganizuje škola navštěvuje 49% žáků z vesnice a 54% žáků z města.

Děti z města tudíž navštěvují více kroužků, než děti z vesnice. Je to dáno tím, že ve městě je více možností. Rozdíly mohou vznikat i špatnou dopravní dostupností.

Zájmy a záliby v oblasti volného času jsou velmi podobné. Děti z vesnice dávají přednost přírodovědnému a hudebnímu kroužku.

Hypotéza: Předpokládám, že děti z města navštěvují více kroužky, než děti z vesnice, kde není nabídka tak pestrá, jak ve městě.

Hypotéza potvrzena.

ZÁVĚR

Bakalářská práce mě zaměstnala na několik měsíců. Studium odborné literatury jsem získala mnohostranný pohled na možnosti trávení volného času.

Nejvíce pozornosti jsem věnovala vlastnímu výzkumu. Zajímaly mě děti z města Uherského Brodu a okolí, které je mým rodištěm. Konfrontovala jsem zájmy s možnostmi, které město nabízí. Dotazníkovým šetřením jsem sbírala informace o rozdílech v trávení volného času mezi dívkami a chlapci, dětmi z města a vesnice.

Výsledky potvrdily všechny moje hypotézy. S výsledky průzkumu seznámím ZŠ a DDM, tyto organizace jsou garantem většiny zájmových útvarů. Vzhledem k dobrému materiálnímu zázemí je reálné rozšíření nabídky o další zájmové útvary. Tam, kde materiální vybavení chybí, je řešení složitější nebo nemožné.

Zmapování zájmů je prvním krůčkem k hledání možností, jak mohou děti trávit volný čas zdravě a současně v souladu se svými zájmy. Doufám, že moje práce alespoň trochu přispěje k vytvoření podmínek pro smysluplnější volnočasové aktivity.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- PÁVKOVÁ, J. A KOL. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2003. ISBN 80-7290-128-1
- GRECMANOVÁ, H. A KOL. *Obecná pedagogika II*. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X
- VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6
- KRÁLÍKOVÁ, M. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha: SPN, 1984
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amonium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8
- ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Brno: Masarykova univerzita Brno. 2000. ISBN 80-85799-03-0
- ČAČKA, O. *Nástin psychologie I*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-94-X
- ČAČKA, O. *Přehled psychologie obecné, dospívání a pracovní výkonnosti*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 1995. ISBN 80-210-0904-7
- ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-953-0

INTERNETOVÉ ZDROJE

www.uherskýbrod.cz

www.sport.ub.cz

PERIODIKA

Brodský zpravodaj, město Uherský Brod (čtrnáctideník)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1. **DOTAZNÍK**

Příloha č. 2. **MAPA UHERSKÉHO BRODU**

PŘÍLOHA Č. 1 – DOTAZNÍK

Milí žáci,

jmenuji se Andrea Tomšů a studuji třetím rokem sociální pedagogiku na UTB ve Zlíně. Ve své bakalářské práci se zabývám volným časem žáků na 1. stupni ZŠ v Uherském Brodě. Chtěla bych Vás tímto poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, výsledky mi pomohou při výzkumu.

Dotazník je anonymní a neznámkuje se.

Děkuji za spolupráci.

Andrea Tomšů

DOTAZNÍK

Jsi: chlapec dívka

Jsi: z města z vesnice

Uveď prosím svůj věk:

1. Navštěvuješ nějaký kroužek, který organizuje Vaše škola?

ANO NE

Pokud ano, jaký?

.....
.....

2. Co tě vedlo přihlásit se do tohoto kroužku?

- a) zájem o obor
b) přihlásil se kamarád
c) rodiče chtěli, abych do kroužku chodil
d) jiný důvod, napiš

.....
.....

3. Navštěvuješ nějaký kroužek, který neorganizuje škola?

ANO NE

Pokud ano, jaký?

.....
.....

4. Co tě vedlo přihlásit se do tohoto kroužku?

- a) zájem o obor
- b) přihlásil se kamarád
- c) rodiče chtěli, abych do kroužku chodil
- d) jiný důvod, napiš

.....
.....

5. Jaká nabídka ti v Uherském Brodě chybí? Do jakého kroužku (sportovního oddílu, kurzu apod.) bys rád chodil, ale v UB žádný takový není?

.....
.....

6. Kdyby sis mohl vybrat, co bys ve svém volném čase dělal nejraději?

- a) sportování
- b) sledování televize
- c) hraní her na počítači
- d) hraní si s kamarády venku
- e) čtení knih
- f) poslouchání hudby
- g) trávení volného času s rodiči a sourozenci
- h) jiné, napiš

.....
.....

7. Myslíš, že máš dostatek volného času?

ANO NE

Pokud ne, kolik času bys potřeboval na své koníčky denně?

.....
.....

8. Jsou u vás ve městě (na vesnici) dostupná sportovní zařízení?

a) posilovna

b) zimní stadion

c) tělocvična

d) fotbalové hřiště

e) plavecký bazén

f) něco jiného, napiš

.....
.....

9. Kolik času trávíš s rodiči?

a) hodně času

b) málo času

10. Jak trávíš volný čas s rodiči?

a) sport

b) výlet, kino

c) netrávím s nimi žádný volný čas

d) jinak, napiš

.....
.....

11. Nudíš se často?

a/ ano b/ ne

PŘÍLOHA Č.2: MAPA UHERSKÉHO BRODU

